Халқ денгиздир, халқ тўлқиндир, халқ кучдир!

ХАЛҚ СЎЗИ

خلق سوزى

1991 ЙИЛ 24 ЯНВАРЬ ПАЙШАНБА
№ 17
ҲИЖРИЙ ҚАМАРИЙ 1411 ЙИЛ РАЖАБ, 9-КУН
ШАМСИЙ 1369 ЙИЛ ДАЛВ 6-КУН

ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ КЕНГАШИНИНГ РЎЗНОМАСИ

1991 йил 1 январда таваллуд топган

НАРХИ ОБУНАЧИГА 7 ТИЙИН, СОТУВДА 10 ТИЙИН

Хоразм вилоятининг Боғот районидаги Наримонов номли Меҳнат Қизил Байроқ орденли колхозининг деҳқонларига, барча меҳнаткашларига

Азиз ўртоқлар!

Сизларни колхоз ташкил этилганлигининг 60 йиллиги билан самимий табриклайман. Ўтган ўн йилликлар мобайнида колхоз аъзоларининг тинимсиз меҳнати туфайли хўжалигингиз кичик қишлоқ хўжалик артелидан кўп тармоқли ва юксак даражада механизациялашган йирик корхонага айланди.

Колхоз аъзолари бир неча авлодининг қизғин ва сабот-матонат билан меҳнат қилганлиги учун жуда катта ютуқларга эришди. Шуни қувонч билан таъкидлаш керакки, хўжалигингиз қишлоқ хўжалик ва чорвачилик маҳсулоти ишлаб чиқариш, харид қилиш ва сотиш юзасидан режа топшириқларини мунтазам бажармоқда ва ошириб адо этмоқда, юқори даромад олмоқда ва колхозчиларнинг турмуш фаровонлигини оширишга, энг муҳим ижтимоий-маиший масалаларни ҳал этишга имкон бермоқда.

Наримонов номли колхоз меҳнаткашлари бундан буён ҳам қишлоқ хўжалик ишлаб чиқариши қувватларини оширавверишларига, фан ва илғор тажриба ютуқларини бутун чоралар билан жорий этиш асосида иқтисодиётни мустаҳкамлашларига ишончим комил.

Барча эркак ва аёл деҳқонларга сиҳат-саломатлик, ишларида муваффақият, шахсий ҳаётларида бахт-саодат тилайман.

Ўзбекистон ССР Президенти
И. А. КАРИМОВ.

Ўзбекистон Совет Социалистик Республикаси Президентининг ФАРМОНИ

1. Фуқароларнинг СССР Вазирлар маҳкамасининг 1991 йил 22 январида қабул қилинган қарорининг амал қилиш муддатини узайтириш масалалари юзасидан кўп сонли мурожаатларини инобатга олиб, минтақа ва республикадаги пул муомаласининг ўзига хос жиҳатларини назарда тутиб, иттифоқ органлари билан келишилган ҳолда СССР Давлат банкининг 1961 йил намунасидаги 50 ва 100 сўмлик пулларини алмаштириш қуйидаги муҳлатгача чўзилсин:

— барча давлат, кооператив, жамоат корхоналари ва ташкилотлари учун 1991 йил 24 январь куни соат 13.00га қадар;

— фуқаролар учун 1 февралга қадар;

— шунга мувофиқ комиссияларнинг ишлаш муддати 1991 йил 10 февралига қадар узайтирилсин.

2. Фармоннинг бажарилишини назорат қилиш республика комиссияси зиммасига юклатилсин.

Ўзбекистон Совет Социалистик Республикасининг Президенти
И. КАРИМОВ.

Тошкент шаҳри,
1991 йил 23 январь.

ЎЗБЕКИСТОН ССР ПРЕЗИДЕНТИНИНГ ФАРМОНИГА ШАРҲЛАР

Ўзбекистон ССР Президенти республика ҳудудида СССР Давлат банкининг 1961 йил намунасидаги 50 ва 100 сўмлик пулларини алмаштириш муддатларини узайтиришга қарор қилди.

Бу қарорнинг сабаблари қуйидагичадир.

Юртимизга хос бўлган хусусиятлар, миллий анъаналар, республикадаги турмуш тарзи туфайли аҳолининг кўпчилиги, айниқса қишлоқ жойлардаги аҳоли тўйлар, маъракалар каби турли тадбирлар ва маросимларни ўтказиш, уй қуриш, томорқа участкаларига сарфлаш учун узоқ вақт мобайнида таом ва кийим-кечакдан тежаб пул жамғарганлар, улар одатда жамғарма кассалари хизматидан фойдаланишга кўникмаганлар. Бундан ташқари, 1990 йилда якка тартибда уй-жой қуриш учун аҳолига 700 миллион сўмдан кўпроқ қарз берилган.

Республикада 2 миллиондан ортиқ пенсионерлар, ногиронлар, Улуғ Ватан уруши қатнашчилари борлиги, улар бутун ҳаётлари давомида маълум миқдорда пул жамғарганликлари ҳамда бу пулни шу қадар қисқа муддатда алмаштириш чоғида қийинчиликларга сўзсиз дуч келишлари эътиборга олинди.

Шунингдек, пул алмаштириш муддати қисқалиги сабабли келиб чиқадиган қийинчиликлар тўғрисида меҳнат жамоалари, касаба уюшмалари ташкилотлари раҳбарларининг жуда кўп мурожаатлари ҳам ҳисобга олинди.

Ўзбекистон ССР Президентининг фармони билан комиссияларнинг иши муддати ҳам узайтирилди.

Президентлик кенгашининг мажлиси

Президентлик кенгашининг 22 январь куни бўлиб ўтган мажлисида Ўзбекистон ССР Президенти И. А. Каримов, Президентлик кенгашининг аъзолари Болтиқбўйи республикаларидаги ҳозирги мураккаб вазият ҳақида гапириб, ҳарбий куч ишлатилганини қораладилар. Мулоқот ва ҳамжиҳатликка асосланган сиёсий усуллар рўй бераётган муаммоларни ҳал этишнинг бирдан-бир йўли бўлиши кераклиги таъкидланди. Барча миллатларга мансуб фуқаролар ўртасида тинчлик ва иноқликни таъминлаш учун ҳамма ишларни қилиш, демократияни, ҳар бир инсоннинг шон-шарафи ва қадр-қимматини ҳимоя этиш зарур. Форс кўрфази атрофидаги ҳарбий ҳаракатлар муносабати билан хавотирлик билдирилди, урушни тезроқ тўхтатиш зарур, деган фикр якдиллик билан айтилди. Литвадаги ва Форс кўрфази атрофидаги воқеалар муносабати билан Ўзбекистон ССР Олий Кенгаши раёсати ва ҳукуматининг баёнотлари маъқулланди.

Ўзбекистон ССР Давлат нарх комитетининг раиси Қ. А. Аҳмедов озиқ-овқат маҳсулотларининг нархини белгилаш ва аҳолининг ижтимоий манфаатларини ҳимоя қилиш соҳасидаги иш қандай бораётгани ҳақида ахборот берди. Нарх белгилашни такомиллаштириш, асосланган нархларни шакллантириш — бозор иқтисодиётига ўтиш билан боғлиқ бўлган ишнинг энг муҳим йўналишларидан бири эканлиги айтилди.

Аҳолини ижтимоий жиҳатдан ҳимоя қилиш тадбирларини белгилаш, товон тўлаш воситаларини ишлаб чиқиш соҳасидаги ишни давом эттириш зарурлиги таъкидланди. Шундан кейингина нарх белгилашни такомиллаштириш тўғрисидаги масалани ўртага қўйиш мумкин.

Кенгаш Орол денгизи атрофидаги экология фалокатининг оқибатлари тўғрисидаги масалани ҳам кўриб чиқди. Президентлик кенгашининг аъзоси, Қорақалпоғистон халқ ёзувчиси Т. Қаипбергенов денгизнинг тез қуриб бораётганлиги ва Орол атрофи чўлга айланаётганлиги тобора муқаррар тус олаётганини уқтириб ўтди. Айни вақтда Ўрта Осиё регионининг кенг ҳудудидаги санитария-эпидемиология, ижтимоий- иқтисодий вазият ёмонлашмоқда.

Президентлик кенгашининг аъзолари мазкур муаммоларни ҳал этиш учун Ўрта Осиёдаги барча республикалар ва Қозоғистоннинг куч-ғайратларини бирлаштириш зарурлигини таъкидладилар. Оролни сақлаб қолишнинг бирлашган республикалараро жамғармасини тузиш таклиф қилинди.

Президентлик кенгашининг мажлисида Алишер Навоий юбилейини байрам қилиш, адабиёт, санъат ва меъморчилик соҳасидаги давлат мукофотларини бериш билан боғлиқ бўлган масалалар кўриб чиқилди.

Мажлисда Республика Олий Кенгашининг Раиси М. И. Иброҳимов қатнашди.

КИМГА ФОЙДА, КИМГА ЗАРАР?

Ҳамманинг оғзида шу гап: «Пул ўзгарармиш», «Пул алмашармиш». Биров билиб гапиради, биров тусмоллаб. Ташвишдан шошилиб, нима қиларини билмай қолганлар қанча.

Аслида нима гап ўзи?

Мухбиримиз худди шу саволга лўнда жавоб топиб, одамларга тезроқ етказиш мақсадида Ўзбекистон жумҳурияти жамғарма банкига бориб, раис муовини Р. Житкевич билан суҳбатлашди.

— Рената Петровна, одамларга бошданоқ айтиб қўяйлик: бу қирқ еттинчи, олтмиш биринчи йиллардагидек пул ислоҳотими ёки...

— Йўқ, ислоҳот дейиш ноўрин. 50 ва 100 сўмлик қоғоз пуллар йиғиштириб олиниб, муомаладан чиқариб ташланаяпти. Жўнроқ, кўпчиликка тушунарли бўлиши учун айтиш мумкинки, қўлдаги ана шу қоғоз пуллар алмаштириб берилаяпти.

— Аҳолининг асосий қисми воқеадан хабардору бироқ янгиликнинг шартлари, муддати, тартибини билмайди, чунки матбуотда ҳали ёппа эълон қилингани йўқ.

— Тўғри, қанча тез тушунтирилса, шунча яхши. Корхона, ташкилот, муассаса ишчи-хизматчилари қўлидаги 50 ва 100 сўмлик қоғоз пуллар 23, 24, 25 январь кунлари иш жойларида алмаштириш учун қабул қилинади. Ҳар бир киши фақат ўзининг ойлик ўртача иш ҳақи миқдоридаги пулни алмаштира олади. Бироқ бу ерда қатъий шарт бор: алмаштириладиган умумий сумма минг сўмдан ошмаслиги керак. Масалан, ойлик маоши бир ярим, 2 минг сўм бўлган кишиларга фақат 1.000 сўмгача алмаштириб берилади.

— Ойлик иш ҳақи оз бўлса-да, кам-камдан жамғариб, кўпроқ пул тўплаб қўйганлар нима қилишади?

— Қўлида ортиқча пули борлар белгиланган миқдордан зиёдасини алмаштириш ҳақида ариза ёзадилар. Унда пулнинг қандай жамғарилгани, яъни даромад манбаи аниқ кўрсатилади. Бу ариза ҳудудига қараб шаҳар ёки район ижроқўмларида шу йил 26 январдан бошлаб кўриб чиқилади ва у ёки бу тарзда ҳал этилади.

— Аризани ёзишни истамаса-чи?

— Ўз-ўзидан масала ҳал бўлади: ойлик ўртача маоши миқдоридаги пулини алмаштиради-ю, ортиқчасига куйиб қолаверади.

— Пул иш жойида алмаштирилади деяпсиз, унда пенсионерлар нима қилишади?

— Пенсионерлар қаердан пул олаётган бўлсалар, ўша ерга, яъни жамғарма банклари ёки алоқа бўлимларига мурожаат этадилар. Улар учун ҳам пул миқдори чегараланган, яъни бир ойлик нафақалари, аммо кўпи билан 200 сўм миқдорида. Агар уларнинг қўлларида ҳам белгиланганидан ортиқча пул тўпланиб қолган бўлса, юқорида шарҳланган тартибда ариза орқали ҳал этилади.

— Пул алмашувининг фақат қўлда тўпланиб қолган 50 ва 100 сўмлик қоғозларгагина таъсири бўлиб, бошқа пуллар ва аҳолининг омонат кассаларидаги жамғармалари бундан мустасно экан-да?

— Шундай. Бироқ янгиликнинг омонат кассаларидаги жамғармаларга таъсири йўғу алоқаси бор. Масалан, 1991 йилнинг биринчи ярмида кассалардаги жамғармалардан олинадиган пул миқдори ҳам чегараланган. Чунончи, жамғарма эгаси ҳар ойда кўпи билан кассадан нақд пул ҳолида 500 сўм олиши мумкин. Жумладан, 24—31 январь оралиғида ҳам шунча пул олишга рухсат берилади.

— Демак, ярим йилда 3 минг сўмга рухсат бор экан. Аммо жамғарма эгасига кўпроқ керак бўлса-чи? Масалан, машина олишга навбат келди, дейлик?

— Бундай ҳолат назарда тутилган. Жамғарма эгаси нақд пул олмаса-да, уни ўтказиш ёки чек билан ишини битираверади.

— Энди кўпчиликнинг ҳам тилида, ҳам дилида турган сўнгги савол: пулни алмаштиришдан мақсад нима-ю у кимларга фойда, кимларга эса зарар?

— Бундай жиддий тадбирга жазм қилишдан мақсад бугунги кунга келиб ғоят кучайиб, бойиб кетган хуфёна иқтисод намояндалари, мафия ва порахўрликни касб қилиб олиб, муомаладаги қоғозларнинг кўп қисмини ўзлаштириб, «ўлик» пулга айлантирганларга зарба беришдир. Қолаверса, кейинги йилларда ҳукуматнинг ўзи ҳам мажбуран зарб қилган ва жиноятчилар чиқарган миллионлаб қалбаки қоғозлар ҳам пулни мутлақо қадрсизлантириб юборган эди. Янги тадбир муносабати билан шу ортиқча маблағ йиғиштириб олинади ва муомаладан чиқариб ташланади. Чунки пештахталар бўш, бозор касод пайтда бу ортиқча пуллар ҳам халққа жабр қилаяпти.

Энди саволнинг иккинчи қисмига келсак, пул алмашувидан ҳалол меҳнаткашнинг зарар кўриши мумкин. Ойига 300—400 сўм даромад қиладиган малакали ишчи ёки зиёлилар, ижодкорлар қўлида ойлик иш ҳақидан, кўпроқ пул тўпланиб қолиши табиий. Улар даромад манбаларини аниқ кўрсатиб, исботлаб, пулларини алмаштириб олсалар яхши, акс ҳолда пешона тери билан топган бир қисм даромадларидан сабабсиз ажрайдилар.

— Ўрмонга ўт кетса ҳўлу қуруқ баравар ёнади, деганларидек...

— Баъзан шунақаси ҳам бўлади. Бироқ бу билан ҳукуматнинг ана шу қадамини мутлақо қоралаш, менимча, жудаям тўғри бўлмаса керак. Чунки бугунги таҳликали аҳволда бу қадамни оқламаган тақдирда ҳам ҳар ҳолда ёқлаш мумкиндир.

Суҳбатдош:
А. ЙЎЛДОШЕВ.

Совет Социалистик Республикалари Иттифоқи Президентининг ФАРМОНИ

СССР ДАВЛАТ БАНКИНИНГ 1961 ЙИЛ НАМУНАСИДАГИ 50 ВА 100 СЎМЛИК ПУЛ БЕЛГИЛАРИНИ ТЎЛОВ УЧУН ҚАБУЛ ЭТИШНИ ТЎХТАТИШ ҲАМДА ФУҚАРОЛАРНИНГ ОМОНАТЛАРИДАН НАҚД ПУЛ БЕРИШНИ ЧЕКЛАШ ТЎҒРИСИДА

Мамлакат аҳолиси жуда кўпчилигининг манфаатларини кўзлаб, чайқовчиликка, порахўрликка, таъқиқланган фаолиятдан даромад олинишига, сохта пуллар ясалишига, меҳнатсиз даромадларга қарши курашни кучайтириш учун ҳамда пул муомаласини ва истеъмол бозорини нормаллаштириш мақсадида **қарор қиламан:**

1. СССР Вазирлар маҳкамасининг:

— СССР Давлат банкининг 1961 йил нусхасидаги 50 ва 100 сўмлик пул белгиларини ҳамма турдаги тўловларга қабул этишни 1991 йил 23 январь ноль соатдан бошлаб тўхтатиш ҳамда уларни бошқа қимматларга эга бўлган пул белгиларига ва 1991 йил нусхасидаги 50 ва 100 сўмлик банкнотларга СССР Вазирлар маҳкамаси белгилаган тартибда алмаштириб бериш тўғрисидаги;

— 1991 йилнинг биринчи ярмида, 1991 йил 23 январдан бошлаб жамғарма банки муассасаларида ва бошқа ҳамма банкларда фуқароларнинг омонатларидан нақд пул берилишини ойига энг кўпи 500 сўм билан чеклашни жорий этиш ҳақидаги;

— 1991 йилнинг 23 январидан бошлаб жамғарма банкидаги ва бошқа банклардаги омонатлар эгаларининг мол ва хизмат ҳақини нақд пулсиз тўлаш учун маблағдан чекланмаган миқдорда фойдаланиш ҳуқуқини кўзда тутадиган тартиб ўрнатиш тўғрисидаги таклифлари қабул қилинсин.

2. Юқорида кўрсатилган пул белгиларини алмаштириб бериш ва муомаладан чиқариш тадбирлари қатъий бажарилишини таъминлаш учун:

— СССР Давлат банки, СССР Молия вазирлиги ва СССР Давлат хавфсизлиги комитети ходимларнинг махсус гуруҳларини ташкил этиб, уларни жумҳуриятларнинг Марказий (Миллий) банкларига, СССР Давлат банкининг жумҳурият банкларига юборсинлар. Мазкур гуруҳларга ушбу фармонни бажариш устидан назорат қилиш, ҳатто зарурат бўлган тақдирда банк муассасаларини бевосита бошқариш вазифасини ўз зиммасига олишгача фавқулодда ваколатлар берилсин;

— СССР Молия вазирлиги билан СССР Давлат хавфсизлиги комитети ушбу фармонни бажаришда жойлардаги банк муассасаларини давлат, кооператив, жамоат ва бошқа корхоналарни, бирлашмаларни, ташкилотлар ва муассасаларни назорат қилишни ва уларга зарур ёрдам беришни ташкил этсинлар;

— СССР Ички ишлар вазирлиги билан СССР Давлат хавфсизлиги комитети банклардаги бойликларни муҳофаза қилишни ва шу бойликларни ташиш вақтида уларни қўриқлашни кучайтиришни таъминласинлар.

Совет Социалистик Жумҳуриятлари Иттифоқининг Президенти
М. ГОРБАЧЕВ.

Москва, Кремль.
1991 йил 22 январь.

СССР ВАЗИРЛАР МАҲКАМАСИНИНГ ҚАРОРИ

1991 ЙИЛ 22 ЯНВАРЬ

СССР ДАВЛАТ БАНКИНИНГ 1961 ЙИЛ НАМУНАСИДАГИ 50 ВА 100 СЎМЛИК ПУЛ БЕЛГИЛАРИНИ ТЎЛОВ УЧУН ҚАБУЛ ҚИЛИШНИ ТЎХТАТИШ ҲАМДА УЛАРНИ АЛМАШТИРИБ БЕРИШ ТАРТИБИ ВА ФУҚАРОЛАРНИНГ ОМОНАТЛАРИДАН НАҚД ПУЛ БЕРИШНИ ЧЕКЛАШ ТЎҒРИСИДА

СССР Вазирлар маҳкамаси СССР Президентининг «СССР Давлат банкининг 1961 йил намунасидаги 50 ва 100 сўмлик пул белгиларини тўлов учун қабул қилишни тўхтатиш ҳамда фуқароларнинг омонатларидан нақд пул беришни чеклаш тўғрисида»ги 1991 йил 22 январь фармонини бажариш юзасидан **қарор қилади:**

1. СССР Давлат банкининг 1961 йил намунасидаги 50 ва 100 сўмлик пул белгиларини ҳамма турдаги тўловлар учун қабул қилиш, шунингдек уларни банклар, корхоналар, бирлашмалар, ташкилотлар, муассасалар томонидан бериш тўхтатилсин.

2. Барча давлат, кооператив, жамоат ва бошқа корхоналар, бирлашмалар, ташкилотлар, муассасалар зиммасига 1991 йил 23 январь куни бошланиши билан ўз кассаларидаги СССР Давлат банкининг 1961 йил намунасидаги 50 ва 100 сўмлик пул белгилари қолдиқларини ҳужжатлаштириб, уларни 1991 йил 23 январда 3 соат мобайнида ўзларига хизмат қилувчи давлат муассасасига топшириш мажбурияти юклатилади.

Банклар муассасалари пул белгиларининг мазкур қолдиқларини 1961 йил намунасидаги 50 ва 100 сўмлик пул белгилари мавжудлиги ҳақида тегишли тарзда расмийлаштирилган ҳужжатнинг биринчи нусхаси асосида ёзиб қўйилган қиймати бўйича шартли ҳисобда қабул этиб, сўнгра СССР Давлат банки белгилаган тартибда текширилгандан кейин мазкур пулни ташкилотнинг ҳисоб жорий варақасига ёзиб қўяди.

Ўз кассаларидаги пулнинг ўтувчи қолдиғини мустақил белгилайдиган кооперативлар ва бошқа ташкилотлар бўйича СССР Давлат банки кассаларнинг топширилган қолдиқларини кооператив (ташкилот) ҳисобига ўтказиб ёзиш масалаларини ҳал этишда банк муассасалари фаолият соҳаси жиҳатидан кооператив (ташкилот) соҳасига ўхшаш давлат корхоналари ва ташкилотлари учун белгилаб қўйган энг кўп касса қолдиқларига асосланиб иш тутади.

3. Ишловчи фуқароларнинг 1961 йил намунасидаги 50 ва 100 сўмлик пулларини алмаштириб бериш учун корхоналар, бирлашмалар, муассасалар ва ташкилотларда раҳбарият, молия-ҳисоб шўъбалари, касаба уюшма комитетлари, меҳнат жамоаларининг кенгашлари вакилларидан камида 5 кишидан иборат комиссиялар тузилсин.

Корхона ва ташкилотлар 1961 йил намунасидаги 50 ва 100 сўмлик пулларни мазкур комиссиянинг қарорига биноан фақат корхона, бирлашма, ташкилот, муассаса штатида турган ходимларга, шунингдек вақтинча хизмат сафарига юборилган шахсларга уч кун мобайнида 1991 йил 23 январдан 25 январгача сўнгги иш йилидаги ўртача иш ҳақи миқдорида алмаштириб беради. Бунда айирбошланадиган пул миқдори бир ишловчи ҳисобига 1000 сўмдан ошиб кетиши мумкин эмас. Пулларни алмаштириб бериш қайдномасининг комиссия аъзолари имзолаган бир нусхаси хизмат қилувчи банк муассасасига топширилиши лозим.

(Давоми 2-бетда).

СССР Президенти М. С. Горбачевнинг БАЁНОТИ

Ўртоқлар! Жамиятдаги танглик, маънавий-сиёсий кескинлик, қурбонларга сабаб бўлган воқеалар рўйрост ва ошкора фикрлашиб олишни талаб этади. Жамиятнинг баъзи қисми орасида Президент сиёсатини тушунмаётган ва ҳатто тушунишни истамаётган кишилар пайдо бўлмоқда.

Литвадаги, кейинги кунларда эса Ригадаги мухолифлик фожиага айланиб кетганлигидан ҳамма сингари мен ҳам ачинмоқдаман. Бу кулфат дахл этган оилаларга чин қалбдан ҳамдардлик изҳор этаман. Қурол ишлатиш билан боғлиқ ҳолатлар қонунга биноан пухта тергов қилиниши ва баҳоланиши керак.

Мен айтмоқчи бўлган биринчи ва энг муҳим фикрлар қуйидагилардир: Вильнюс ва Ригада рўй берган воқеалар шу мақсадда тузилган президентлик ҳокимияти ўтказган йўлнинг ҳеч бир натижаси эмас. Шунинг учун ана шу хусусдаги барча найрангбозликларни, шубҳалар ва бўҳтонларни қатъиян рад этаман.

Ички сиёсат ҳам, ташқи сиёсат ҳам ўзгаргани йўқ. Ҳамма нарса раҳбариятнинг ҳужжатлари ва расмий баёнотларида ифодалангандек қолмоқда.

Болтиқбўйидаги воқеалар жуда ўткир танглик вазиятида вужудга келди. Қонунга зид ҳужжатлар, Конституциянинг поймол этилиши, Президент фармонларини менсимаслик, фуқаролар ҳуқуқларининг қўпол равишда бузилиши, бошқа миллат кишиларининг камситилиши, армияга, ҳарбий хизматчиларга ва уларнинг оилаларига нисбатан масъулиятсизлик билан муносабатда бўлиш шундай муҳитни вужудга келтирдики, унда ҳеч бир кутилмаган сабабларга кўра осонгина шундай тўқнашувлар ва тўполонлар рўй бериши мумкин.

Рўй берган фожианинг манбаи қандайдир юқоридан берилган афсонавий буйруқларда эмас, айни мана шундадир. Дастлабки ва иккинчи ҳолатда ҳам айни шундай бўлди.

Президент сифатида мухолифлик авж олдирилишига йўл қўймасликни, вазиятни нормаллаштиришни, тотувлик ва ҳамкорликка эришишни асосий вазифа деб биламан.

Шу муносабат билан қуйидагиларни амалга ошириш зарур:

— конституцияга зид ва энг аввало инсон ҳуқуқларини бузадиган республикалар олий кенгашларининг қонунлари ҳамда ҳукуматларининг қарорлари бекор қилиниши зарур.

— Ҳар қандай жамоат ташкилотлари, комитетлар ва фронтлар қандай дастурлар билан чиқмасин, улар ҳокимиятга фақат конституциявий йўл билан, зўравонлик қилмай ҳокимиятга келишга даъвогарлик қилишлари мумкин. Сиёсий курашда ёрдам сўраб Қуролли Кучларга мурожаат қилишга ҳар қандай уринишларга йўл қўйиб бўлмайди.

— Республикалар ҳудудида жойлаштирилган ҳарбий қисмларга нисбатан камситувчи тадбирларга, ҳарбий хизматчиларнинг оилалари ва фарзандларига нисбатан шармандали муносабатга мутлақо чек қўйиш зарур. Бугунги кундаги мавжуд иттифоқ қонунларига мувофиқ қўшинлар мамлакат мудофааси ва хавфсизлиги талаблари тақозо этадиган жойларда турибди.

— Фуқаролар ҳокимиятнинг ҳарбийлар билан муносабатлари фақат ССР Иттифоқи қонунлари асосига қурилиши керак.

Шу билан бирга қўшинлар томонидан ҳеч қандай ўзбошимчалик ҳаракатларига йўл қўйилмаслиги лозим. Фақат буйруққа биноан иш кўриш, сабр-тоқатли бўлиш, иғвогарликка учмаслик, қўл остидагилар орасида интизомни мустаҳкамлаш — барча даражалардаги командирларнинг бурчи ва шон-шараф ишидир.

— Биз республиканинг Иттифоқдан чиқиш конституциявий ҳуқуқини тасдиқлар эканмиз, бу ишда ҳатто сайлаб қўйиладиган идоралар томонидан кўр-кўрона ҳаракатларга ҳам, ўзбошимчаликка ҳам йўл қўя олмаймиз. Бутун аҳоли ўз хоҳиш-иродасини билдириши — референдум асосидагина Иттифоқдан чиқиш мумкин.

Шу муносабат билан Болтиқбўйидаги вазиятни федерация кенгашида муҳокама қилишни давом эттириш зарур.

Муайян доиралар ўнгга томон бурилиш рўй бераяпти ва диктатура хавфи бор, деган баҳона билан вазиятни чигаллаштириш учун сўнгги кунлардаги воқеалардан фойдаландилар.

Мен бундай уйдирмаларни қатъиян рад этаман. Қайта қуриш, демократиялаш, ошкоралик эришган ютуқлар Президент ҳокимияти посбонлик қиладиган доимий қадриятлар бўлиб келди ва шундай бўлиб қолади.

Бу тарғибот воситалари, ҳа, айни тарғибот воситалари — келинглар, ҳамма нарсани ўз номи билан атайлик — қасддан бошбошдоқлик, ваҳима, миллий адоват чиқариш учун, халқни армияга қарши қўйиш учун, ёшларни армияга чақиришда қонун билан ҳисоблашмаслик учун қасддан фойдаланилаётган бир пайтда буни четлаб ўтишимиз, эътибордан четда қолдиришимиз мумкин, деган маънони англатмайди, албатта.

Қуролли Кучларимизни парчалаб юбориш, республикалар армияларини тузиш тўғрисидаги масалани ўртага қўйиш учун баҳона сифатида Болтиқбўйидаги воқеалардан чайқовчилик билан фойдаланилмоқда.

Бундай масъулиятсиз баёнотлар айниқса РСФСР раҳбариятидан чиқса жиддий ҳавотирликка сабаб бўлиши мумкин.

Ҳар бир онгли киши мамлакатимиз ва бутун дунё учун бу қандай оқибатларга олиб келишини тушунади, деб ўйлайман.

Юмшоқ қилиб айтганда, биз ўзимиз ҳал этишимиз мумкин ва зарур бўлган ишларни ҳал этиш учун хорижни, Бирлашган Миллатлар Ташкилотини таклиф этиш, уларга таъзим қилиш ғалати ва бемаъни кўринади.

Биз бутун дунё билан ҳамкорлик ва ўзаро алоқа қилиш учун ўз жамиятимизни очиб қўйдик, бундан буён ҳам танлаган ташқи сиёсий йўлимизга содиқ бўлиб қоламиз. Бироқ мамлакатнинг ички муаммолари совет халқи томонидан ҳал қилиниши керак, бу муаммоларни бошқа ҳеч ким ҳал қилмаслиги лозим.

Рўй бераётган воқеалар чет элларда ҳам кўпинча бир томонлама, айни пайтда бир қанча ҳолларда аввалги даврларнинг мафкуравий курашини эслатувчи оҳангда талқин этилаётганлигини айтмаслигим мумкин эмас. Бизда бўлгани сингари чет элларда ҳам кўпчилик ана шу воқеаларни турлича тушуниб, уларни совет раҳбарияти сиёсатидаги бурилиш деб билди.

Ана шундай нотўғри талқин этиш натижасида кейинги йилларда халқаро муносабатларда эришилган ютуқлар хавф остига қўйиладиган бўлса, бу ташвишли ва хатарлидир.

Мамлакатда кескин мунозара авж олдирилаётган бир пайтда кейинги кунларда соғлом фикрловчи кишилар ҳозир энг муҳими — сиёсий барқарорлик, қатъий ҳуқуқий тартиб-интизом, иқтисодиётни нормаллаштириш, бозор сари дадил олға бориш, кўп миллатли давлатимизни демократик тарзда қайта ўзгартириш эканлигини айтмоқдалар. Мен бундай нуқтаи назарга қўшиламан.

Намойишлар, митинглар, иш ташлашлар эмас, сиёсий эҳтиросларни авж олдириш ва мухолифлик эмас, балки виждонан меҳнат қилиш ва фуқаролар тотувлиги мамлакатни тангликдан олиб чиқишини жамиятда тобора кўпроқ кишилар англаб етмоқда.

Мен ўз мамлакатим барча фуқароларини шунга даъват этаман.

Фалсафий қарашлар

ТОМИРНИНГ ҚИРҚИЛИШИ

Ҳар қандай шахсу миллатда, ҳокимияту жамиятда, қисқаси — кенг қамровли қилиб олганда, ижтимоий тузуму турмушда ўзига яраша сунъий ва табиий муаммолар барқ уриб туради. Муаммосиз ҳаёт — ўлик ҳаёт!

Жамият асосан қонуниятлар орқали тузалиб ва бузилиб туради. Бутун қонуниятларни жамлаб, нисбатан хулоса чиқарадиган бўлсак, табиий қонуниятлардек мукаммал қонуниятни тополмаймиз. Ҳатто маданиятлиликнинг энг юксак чўққисидаги жамият ҳам табиий қонуниятларга риоя қилмоғи керак. Қуш осмонда, одам ерда, балиқ сувда ўзини эркин ҳис этганидек, эркак ва аёллар ҳам ўз жинсига монанд касбда ишлаганларидагина ўзларини эркин ҳис қиладилар. Инчунун, буларга ато этилган «мустаҳкам» ва «нозик қўллар» бир-биридан узвий равишда фарқланмай қолиши билан биргаликда бир-бирининг ўрнини боса олмайди...

Зўрма-зўракилик натижасида мослашиб кетиши мумкин, аммо қисқагина муҳлат ичида моддий манфаатни қондириш учун қилинган бу мослашишлар табиатдан ато этилган қадду қомат, меҳр-муҳаббат, фаҳм-фаросатнинг, ижтимоий, иқтисодий ва оилавий муносабатларнинг биз билмаган ҳолда ғадир-будурлашувига олиб келадики, бу ҳол бўлажак авлодларнинг жисмоний заифлашиб боришларига, маънавий жиҳатдан эса табиатдан ато этилган касб-корларига бефарқ қарашда бир-бирларига «кияк» суяш ҳолатларини келтириб чиқаради. Ўз зиммасига юклатилган масъулиятни англай билмаслик, жамиятга «ташаббус» деб киритилган айёрона ғоялар вақтлар ўтиши билан қонуниятга айланиб боради.

Ана шундай йўллар билан инсоният тафаккурига сингиб кетаётган қонуниятли дарднинг иситмаси ошкор бўлади. Булар ижтимоий ҳаётда катта норозиликларни келтириб чиқаради. Биз буларга муаммо деб ном берамиз ва ундан қутулиш йўлларини бошқа томонлардан ахтариб юрамиз...

Тенглик, яъни тенг ҳуқуқийликни таъминлашда маҳаллий халқнинг минг йиллик тарихга эга эстетик қарашларини «андишасиз шиор»ларга осонгина алмаштириб юбордик ёки дунёнинг қайси бир бурчагида пайдо бўлган янгиликларини ўйламай-нетмай қабул қилавердик. Этнографик дид ўз-ўзидан йўқолди. Бунга мисоллар келтираверсак, адоғи йўқ: шўринг қурғур Турсуной ва «турсунойчилар» нинг ҳоли не кечди?! Бу пала-партишлик оқибатида ўзбек халқининг бўйи 1940—50 йилларга нисбатан 10—15 сантиметр қисқариб кетганлигига нима дейсиз?

Оролни-ку суғориш ишларини ҳаддан ташқари кўп эмас, бу ишларни нотўғри олиб борганлигимиз туфайли қуритдик, қисқартдик! Одамларимизнинг саломатлиги-чи? Бунга асосий сабаб шуки, «бошқа» халқлар шу жамиятнинг юз-кўзи, боши, юраги, қўли, биз «оёғи» бўлиб юрдик, шунинг учун юкнинг оғири «оёқ»ларга келиб тушди. Ана шу вазмин тош бизларни мункайтириб қўйди.

Табобат илмидан маълумки, жисмга таъсир этган нарса, албатта руҳиятда ҳам ўз асоратини қолдиради. Бунга мисол қилиб халқимизнинг дили-тили бўлган «ўзбекистонлик депутат»ларимизни олсак бўлади. Кремль саройида барча халқлар ўз ҳуқуқини, эркини талаб қилаётган бир даврда бизнинг одамларимиз ўша «қайдар кокилли хўжайинлар»нинг содиқлари бўлиб ўтиришларини қандай тушунса бўлади? Буларга: ўртоқлар, акалар, ҳақиқатан ҳам ақлимиз сўқирлашиб қолибди десангиз, буни тан олишмайди ёки жаҳллари чиқадилар. Шундай сонияларда Чингиз Айтматовнинг Она Байит ва Манқурти бакорга яратилмаганлигини ич-ичингдан ҳис этасан.

Шундай қилиб, бу йўналишда катта галдирашларга йўл қўйдик. «Тенглик» деган шиорни тегишли бўғинларда эмас, ҳамма йўналишларда бирдай қўлладик. Эркаклар билан аёллар ҳуқуқи тенглаштирилди, бу тенглаштириш меҳнатга бўлган муносабатни ҳам мувозанатлаштирди. Аёллар заводларда, қурилишларда, далаларда, қисқаси улкан меҳнат корхоналарида «эркакларча» меҳнат қилишди.

Катта-катта ҳарбу зарбларда оналарнинг қатнашишлари, яъни жамият аъзоларининг ярмидан кўпроғини ташкил этувчи аёлларнинг иштирок этишлари иқтисодий жиҳатдан иш унумдорлигини оширса-да, маънавий жиҳатдан бунақа ҳаётнинг баъзи устқурмаларини оила ҳаётига ҳам олиб кирди. Натижада уйдаги тарбияда ҳам ғадир-будурлик, қисман бўлса-да, юзакилик, ҳорғинлик вужудга келди. Шубҳасиз, бу ҳаёт ёмонми, деган савол туғилади. Ҳа, бу шундай ҳаётки, у ердаги муҳитни оила муҳитига таққослай олмаймиз. Ҳар хил феълу аъмолли кишилар, улар билан бўладиган муаммолар турлича кечади.

Айниқса, бизнинг бюрократик системада. Мени кечирасизлару, калтакни қанчалик айлантирмайлик, жамиятнинг бошига келиб синаяпти. Синишга асосий сабаб — бизнинг халқ бу йўлга мослашмаяпти ёки бу йўл табиийликдан узиб олиниб сунъийлаштирилгани учун табиатнинг ажралмас қисми сифатида уни қабул қила олмаяпмиз. Аччиқ ҳақиқатларни тан олмай келишимиз натижасида бу кунда ушбу авлод муаммолар хирмонининг ўртасида кун кечирмоқда. Қайсики жамиятда эркин фикрлаш бор экан, у соғаяди, улғаяди, ўсади.

«Фалсафани ўрганиш мумкин эмас, бу орттирилган билимлар билан юксак ақлнинг мажмуасида ҳосил бўлади», — деган эди улуғ француз ёзувчиси А. Дюма. Шунингдек, ўн баравар юксак бўлса-да, ўзга урф-одатларни қуроллар, кучлар ёрдамида ўргатишга уриниш ақлсизликдир. Жамият — миллий ва маҳаллий халқ психологиясининг ривожланиш жараёнидаги маҳсул.

Давр цивилизациясида маънавий жиҳатдан етук бўлмаган халқ орасида ижтимоий мулк бўлиши мумкин эмас. Ғоявий жиҳатдан зўр қуролланмаган бошқариш тартиботи бунақада мулкни ҳаётга татбиқ этар экан, тенгсизликни, текинтомоқликни, эксплуатация ва эксплуататорликни келтириб чиқаради. Бунақа назария на Марксдан, на Энгельсдан ва на Лениндан олинган. Бу жонли ҳаётда акс этаётган демократик тўхтамдир.

Бундан 73 йил муқаддам оддий деҳқондан «Мақсадингиз не?» — деб сўрар бўлсангиз, «Ер ва эрк берсангиз бўлди» дейиши табиий эди. Ҳозирги деҳқон ҳам шу жавобни айтади. Ана шу икки давр одамининг саволимизга бераётган жавоби билан икки хил жамиятнинг бир-биридан қанчалар фарқ қилишини билиб олишимиз мумкин.

Биз ҳар қандай воқеани даврга ва шахсларга боғлаб кўрсатишга ўрганиб қолдик. Натижада «олтин даврлар», «даҳолар ва даҳочалар» вужудга келди.

Ўзбек хотин-қизларини биргина паранжидан қутқариш билан уларни озодликка чиқардик деб, неча йиллар лоф уриб келдик. Аслида-чи? Юзини иссиқ-совуқлардан, «ёмон нигоҳ»лардан тўсиб турувчи матони олиб ташлаб аста кўчага етакладик ва тунлари осмонўпар мўрилардан бурқсиб чиқаётган заводларни, далаларни, каптархонадек қурилаётган қурилишларни кўрсатиб: «Сизнинг ўрнингиз мана шу ер» дедик. Шундай қилиб, бизни дунёга келтирувчи оналаримиз шу меҳнатхоналарнинг қайси бирига қараб йўл олса, ўша жойдан касб ўрганишди, ўша корхонанинг мутахассиси бўлдилар. Асосий мутахассислик, яъни оналик шарафидан узоқлашиб кетдилар. Агар биз оналик деганда туғишни тушунсак, катта хато қиламиз. Оналик, бу — туғиб тарбиялашдир! Моддий неъмат ҳисобланмиш кўкрак сути мурғак гўдак учун қандай қимматли бўлса, ота-онанинг маънавий тарбияси ҳам шундай зарур.

Шу кунларда ҳам жамоат ишларида хотин-қизлар иштирокини ошириш керак, болалар боғчалари етишмаяпти, қуриш зарур, деган талаб қўйилмоқда. Мен сизга айтиб қўяй: бу хаста даврнинг ўткинчи талабларидир! Бизнинг пешонамиз деворга «тўқ» этиб урилгандан кейин кўзимиз «ярқ» этиб очилади. Унгача шу нарсалар ҳақида огоҳлантириш — ҳавога қаратиб ўқ узиш билан баробар. Кўп эмас, маълум бир вақтлар ўтар, янгиланишдаги янглишишимизни сезамиз ва оналаримизни далалар, заводлар, фабрикалар ҳамда жамоат ишлари «қучоғидан» озод қилишга, ҳозирча беписанд қолиб келаётган энг улуғ мартаба, энг шарафли касб бўлган уй бекаси бўлишининг тарафдори сифатида майдонга чиқамиз. Келгуси давр тили билан айтганда, ўша машъум «колония»ларни (боғча) тугатиб, болаларимизни ўз қўлимизда, ўз уйимизда тарбиялашга ўтамиз.

Мени кечирасизлар, мўътабар онахонлар! Сизларнинг кўпчилигингиз болаларингизга бош бўлиб уйда ўтиришни хоҳлайсизлар, менимча. Аммо кўча ишларидан воз кечмаётганликларингизда ҳам рад қилиб бўлмайдиган битта сабаб бор. У ҳам бўлса иқтисодий етишмовчилик.

Оила бошлиғи — отанинг ишлаб топгани етмагани натижасида она ишлашга мажбур. Аммо шу ота-онанинг териб-термачлаб келгани ҳам бир оилага етиб-етмай қолади, халқ сўзи билан айтганда — баракаси йўқ. Бараканинг йўқолишига бош айбдор — ана шу жамият юргизаётган сиёсат. Сиёсий жиҳатдан эркин бўлмаган халқ эса зобитдир.

Ёш болалар гўдаклигидан бошлаб «катта-катта аудитория»ларда нўноқ энагалардан лекциялар тинглашди. Жамоа-жамоа болалар битта устоздан таълим олишлари натижасида бир хиллик вужудга келди. Шундай қилиб, ранго-ранг дунёқарашга эга бўлган содда-самимий болалар камайиб, маънавий жиҳатдан ёввойилашиш ҳолати кўпайиб кетди. Бунинг оқибатида турли жиноятларнинг сон-саноғи йўқ. Оналаримиз ҳам кўча ишини, ҳам уй ишини «уддаладилар». Бизлар аёлларга «қўшалоқ бахт», яъни икки томондан эксплуатация қилиниш «эркинлигини» олиб келдик.

«Тол хода, сада соя беради» деганларидек, ҳар қандай жамиятда эркак ва аёлнинг ўз ўрни, жуссасига мўлжалланган табиий касб-кори бор. Бу — табиат қонуни. Биз шу табиат қонунларидан ташаббускорона чиқиб кетар эканмиз, ғоят калта ўйланган «диалектика чархида чархланган пролетариатнинг ўроқ ва болғаси билан» ўз томиримизни ўзимиз қирққан бўламиз.

Ботир Али ИМОМ,
Тошкент давлат университетининг аспиранти.

Мактаблардан дараклар

КОРХОНА ИШЛАМОҚДА

Андижондаги 13-мактабда оддий меҳнат дарслари даромад келтирадиган ишга айланди. Бу ерда ҳозир чинакам мактаб заводи ишламоқда. Завод мактабни оталиққа олган Андижон «Промэнергомонтаж» бошқармасининг жамоаси ажратган маблағ ҳисобига бунёд этилган.

Юқори синф қизлари учун дастгоҳлар, бошқа техника билан жиҳозланган тикувчилик цехи очилган. Хом ашё — ўлчовли лахтак бу ерга Андижон ип-газлама бирлашмасидан келаяпти. Юқори синф ўқувчилари болалар учун фартуклар, халатлар, чойшаблар ва ёстиқ жилдлари тикишаяпти. Ана шу маҳсулотнинг барчаси шартномалар асосида саноат корхоналарида ва болалар мактабгача тарбия муассасаларида сотилмоқда.

Металлга ишлов бериш цехида буюртмачилар берган материаллардан турли деталлар тайёрлаш юзасидан саноат ва қурилиш жамоаларининг буюртмалари бажарилаяпти.

Мактабдаги ишлаб чиқаришдан олинган даромад цехларни ривожлантиришга, ўқувчиларга иш ҳақи тўлашга, ўқув хоналарини ва лабораторияларни жиҳозлашга сарфланаяпти. Масалан, мактабда шу маблағ ҳисобига Японияда ишлаб чиқарилган компьютерлар сотиб олиниб, мактабнинг ўз ҳисоблаш маркази ташкил этилди.

ОТАЛИҚ ЁРДАМИ

Булунғур ноҳияси маркази бўлган Красногвардейск шаҳрида вино комбинати ўз оталиғидаги ўрта мактаб жамғармасига уч минг сўм пул ўтказди.

Шу маблағ ҳисобидан аввало камбағал оилаларнинг бу ерда ўқиётган фарзандларига ёрдам кўрсатилади. Улар учун ўқув қуроллари, кийим-кечак сотиб олинади. Вино комбинати жамоаси ёзги таътил вақтида мактаб биносини ремонт қилиб беришни ҳам ўз зиммасига олди.

Шаҳар кенгаши ёрдам фондидан мактабга яна икки минг сўм пул ажратилди. Бу пуллар ўқув базасини мустаҳкамлашга, энг яхши ўқувчиларни рағбатлантиришга сарфланади.

(ЎзТАГ).

СССР ВАЗИРЛАР МАҲКАМАСИНИНГ ҚАРОРИ

(Давоми. Боши 1-бетда).

Аризада белгиланган энг кўп миқдордан ортиқча 1961 йил нусхасидаги 50 ва 100 сўмлик пуллар борлиги маълум қилинганда корхона, ташкилот комиссияси алоҳида қайднома тузади, унинг бир нусхаси мазкур қимматга эга бўлган пулларни алмаштириб бериш масалаларини ҳал этиш юзасидан район (шаҳар) ижроия комитети ҳузурида махсус тузиладиган комиссияга топширилиши лозим.

Корхона ва ташкилотлар ходимлардан қабул қилиб олинган 1961 йил нусхасидаги ҳамма 50 ва 100 сўмлик пулларни хизмат қилувчи банк муассасасига 1991 йил 26 январдан кечикмай тегишли тарзда расмийлаштирилган қайдномаларнинг нусхалари билан бирга топширадилар.

Пенсионерларнинг 1961 йил нусхасидаги 50 ва 100 сўмлик пулларини бошқа қимматга эга бўлган пулларга пенсияларни берувчи жамғарма банки муассасалари ёки почта ташкилотлари 200 сўмгача ёки ойлик пенсия миқдорида алмаштириб бериб, алмаштириш қайдномасини тузади. Ойлик пенсия миқдоридан ортиқча 50 ва 100 сўмлик пуллар миқдори пенсионерлардан аризага мувофиқ алмаштирилмасдан, алоҳида қайднома бўйича қабул этилади ва кўриб чиқиш учун район (шаҳар) ижроия комитети ҳузуридаги комиссияга топширилади. Алмаштириш қайдномалари моддий жавобгар шахсларнинг имзолари қўйилиб, алмаштириладиган ва қабул этилган пуллар билан биргаликда тегишли банк муассасасига 1991 йил 26 январдан кечикмай топширилади.

Доимий иш ва яшаш жойидан ташқарида даволанишда, дам олишда бўлган фуқаролар пулларини дам олиш уйларида, санаторийларда, касалхоналарда ва бошқа даволаш-профилактика муассасаларида тузиладиган комиссияларда алмаштириб оладилар.

Дам олишда, даволанишда бўлган фуқароларга даволаш-профилактика муассасалари бир киши ҳисобига кўпи билан 500 сўм пулни алмаштириб бериб, алоҳида қайднома тузади, унинг бир нусхаси хизмат қилувчи банк муассасасига топширилади. Дам олувчининг, беморнинг қолган пули дам олиш уйи, санаторий, касалхона, бошқа даволаш-профилактика муассасаси томонидан дам олувчи, бемор ишлаб турган (пенсия, нафақа олаётган) корхона, ташкилот, муассаса номига телеграф орқали юбориш ҳақи олинмай, ўтказилади. Тўланган ҳақ миқдори маҳаллий молия идораси томонидан даволаш-профилактика муассасасига Иттифоқ бюджетининг маблағлари ҳисобидан почта-телеграф корхонасининг квитанцияси (рейстерлари)га мувофиқ қопланади. Кўрсатилган пул жўнатмасини олган корхона, ташкилот, муассаса бу пулларни юқорида кўрсатилган тартибда, бундан аввал 500 сўм миқдорида алмаштириб берилганини ҳисобга олиб алмаштиради. Белгиланган миқдорда ортиқча пул учун алоҳида қайднома тузилиб, шундан кейин кўриб чиқиш учун район (шаҳар) ижроия комитети ҳузуридаги комиссияларга топширилади. Дам олишда, даволанишда бўлган фуқаролар юборган пуллар бўйича пулларни алмаштириб бериш ҳақидаги аризалар район (шаҳар) ижроия комитетлари ҳузуридаги комиссиялар томонидан фуқаро даволаш-профилактика муассасасидан иш жойига қайтиб келганидан кейин уч кун мобайнида қабул қилинади.

Бошқа фуқаролар район (шаҳар) ижроия комитети ҳузуридаги айрибошлаш комиссияларига 50 ва 100 сўмлик пуллари борлигини маълум қилиб, уларни топширадилар.

Фуқаролар уч кун муддат ичида, яъни 1991 йил 26 январгача топширмаган пуллар алмаштириб берилмайди.

4. Алмаштириб бериш учун белгиланган миқдордан ортиқча 1961 йил нусхасидаги 50 ва 100 сўмлик пулларни алмаштириб бериш масалаларини ҳал этиш учун район (шаҳар) ижроия комитети ҳузурида молия, банк, маъмурий органларнинг вакиллари иштирокида депутатларнинг комиссиялари тузилсин. Комиссиялар 10 кун муддатда фуқароларнинг аризаларига биноан даромад манбалари ва кўрсатилган қимматга эга бўлган пулни олганлиги асослилиги ва қонунийлигини кўриб чиқиш натижаларига мувофиқ, пулларни алмаштириб бериш ёки алмаштиришни рад этиш ҳақида қарорлар қабул қилади.

Район (шаҳар) ижроия комитети ҳузуридаги комиссиянинг пулни алмаштириб беришни рад қилиш тўғрисидаги қарори ҳусусида шу мақсад учун махсус тузиладиган вилоят, ўлка, республика депутатлар комиссияларига шикоят қилиниши мумкин. Ана шу комиссияларнинг қарорлари узил-кесил ҳисобланади.

5. Фуқароларнинг белгиланган энг юқори миқдордан ортиқча 50 ва 100 сўмлик пулларни топшириш ҳақидаги аризаларда пуллар қандай топилганлиги: даромад манбаи ёки мазкур пулни олган вақти ва жойи, уларнинг олиниши ва жамғарилиши қонунийлигини тасдиқловчи бошқа маълумотлар кўрсатилиши керак. Ариза берувчи сабаблар ва асосларни тушунтирмаган белгиланган миқдордан ортиқча пулларни алмаштириб бериш масалаларини, шунингдек 1991 йил 25 январдан кейин топширилган аризаларни (3-бандда кўрсатилган ҳоллар бундан мустаснодир) комиссиялар кўриб чиқмайди.

6. СССР Вазирлар кенгаши ҳузуридаги давлат божхона назорати бош бошқармаси СССР давлат банкининг 1961 йил нусхасидаги 50 ва 100 сўмлик пулларини 1991 йил 23 январдан 25 январгача СССРга ўтказмасин.

7. Ажнабий фуқароларнинг 1961 йил нусхасидаги 50 ва 100 сўмлик пуллари СССР ташқи иқтисодий банки муассасалари томонидан ёки ажнабий валюта билан операция бажарувчи банк муассасалари томонидан СССР ташқи иқтисодий банки муассасаларининг валютани айирбошлаш вақтида берган квитанциясига мувофиқ миқдорда 1991 йил 23—25 январь мобайнида алмаштириб берилади.

СССРдаги ажнабий давлатларнинг дипломатия, консуллик ва бошқа ваколатхоналарида ишловчи ажнабий фуқароларнинг 1961 йил нусхасидаги 50 ва 100 сўмлик банкнотлари СССР Ташқи ишлар вазирлиги ҳузуридаги дипломатик корпус билан ишлаш бош бошқармаси орқали СССР давлат банки билан келишилган тартибда алмаштириб берилади.

8. 1991 йил 23 январдан бошлаб 1991 йилнинг биринчи ярми учун барча банклар — СССР жамғарма банки, СССР давлат банки, республикаларнинг марказий (миллий) банклари муассасаларида, тижорат, кооператив банкларда ва бошқа банк муассасаларида фуқароларнинг омонатларидан нақд пул беришни чеклаш жорий этилсин.

Белгилаб қўйилсинки, омонатчи ой давомида ўз омонатидан фақат истиқомат (иш) жойидаги жамғарма банки муассасасида кўпи билан 500 сўм миқдорида нақд пул олиш ҳуқуқига эгадир (омонатдан нақд пул беришнинг кўрсатилган энг кўп нормаси 1991 йил 23 январдан 31 январгача бўлган даврга ҳам жорий этилади). Бунда иш ҳақи ва пенсияларни омонатларга нақд пулсиз ўтказиш юқорида кўрсатилган лимитга кирмайди.

СССР Давлат банки билан СССР жамғарма банки нақд пул беришнинг энг кўп миқдори — ойига 500 сўм бўлишига риоя этиш тартибини ўрнатсин.

Омонатчи СССР жамғарма банкининг ҳисоб-китоб чекларидан фойдаланиб, омонат (омонатлар) маблағларидан нақд пулсиз моллар сотиб олиш, хизматлар ҳақини тўлаш учун, шунингдек маблағларни бир омонатдан иккинчисига ўтказиш учун чекланмаган миқдорда фойдаланиш ҳуқуқига эгадир.

9. Банк муассасаларида 1961 йил нусхасидаги 50 ва 100 сўмлик пулларни қабул қилиш, топшириш, ҳисоб варақасига ўтказиш тартиби масалалари юзасидан қарорларни СССР Давлат банки қабул этади.

10. СССР Давлат банкининг 1961 йил нусхасидаги 50 ва 100 сўмлик пулларни алмаштириб бериш ва муомаладан чиқариш тадбирлари қатъий бажарилишини таъминлаш учун СССР давлат банкига, СССР Молия вазирлигига ва СССР Давлат хавфсизлиги комитетига СССР Президентининг фармони ва ушбу қарор бажарилишини назорат қилиш юзасидан фавқулодда ваколатлар, ҳатто зарурат бўлган тақдирда банк муассасаларини бевосита бошқариш вазифасини ўз зиммасига олиш ҳуқуқи берилган махсус ходимлар гуруҳини, республикаларнинг марказий (миллий) банкларига, СССР Давлат банкининг республика банкларига юбориш топширилсин.

СССР Молия вазирлиги билан СССР Давлат хавфсизлиги комитети ушбу қарорнинг бажарилишини назорат қилишни ҳамда жойларда банк муассасаларига, давлат, кооператив жамоат ва бошқа корхоналарга, бирлашмаларга, ташкилотлар ва муассасаларга зарур ёрдам беришни ташкил этсинлар.

СССР Ички ишлар вазирлиги билан СССР давлат хавфсизлиги комитети банклардаги бойликларни муҳофаза қилишни ва уларни ташиш вақтида қўриқлашни кучайтириш чораларини кўрсинлар.

Бош вазир В. ПАВЛОВ.

Ишлар мудири
М. ШКАБАРДНЯ.

ХУШХАБАРЛАР ОҚИМИДАН

Уйсозлик қайта туғилмоқда

Ҳозирча белгиланган вазифаларни бажаришни уддалолмаётган Гулистон уйсозлик комбинати жамоаси учун афтидан дориломон замонлар келаётганга ўхшайди. Бу ерда ишлаб чиқаришни тубдан янгилаш ишлари бошлаб юборилди.

Реконструкциянинг биринчи навбатида панеллар тайёрлаш линияси, арматура цехи ва уйсозликда ишлатиладиган бошқа буюмлар ишлаб чиқариладиган конвейер такомиллаштирилади. Чунончи, бу ишларнинг барчаси асосий ишлаб чиқаришни тўхтатмаган ҳолда бажарилаяпти. Бу принцип жиҳатидан янги технологияни жорий этиш, меҳнат унумдорлигини кескин ошириш, маҳсулот сифатини анча яхшилаш имконини беради. Панель тўсиқлар ишлаб чиқаришга ихтисослашган кассета цехи ҳам такомиллаштирилмоқда. Реконструкция ишларини Тошкентдан борган тажрибали монтажчилар амалга оширишмоқда.

Даромад олиш ғамида

«Андижанкабель» заводининг биринчи цехи жамоаси бу йилни дадил бошлади. Дастлабки кунларданоқ танқис маҳсулот ишлаб чиқаришда жадвалдан ўзиб кетилди. Бу ерда ўтган йили режадагидан ташқари 70 минг сўм фойда олинди, кабелчилар бундан буён ҳам суръатни тобора ошириб, қатъий жадвал асосида ишлаш ниятидалар.

— Барча цехларнинг жамоалари январь ойида юксак унум билан ишлаяпти, — дейди завод директори Я. Одилов. — Бизга фақат бир нарса — хом ашёнинг кам етказиб берилаётганлиги халақит қилаяпти. Лекин бу муаммо тез орада ҳал этилади, деб умид қиламан. Биз хом ашё етказиб берувчилар билан бевосита алоқалар боғладик, энди барча муаммоларни биргаликдаги саъй-ҳаракатлар билан ҳал этишга интилаяпмиз.

«Андижанкабель»нинг бу йилги ишлаб чиқариш режаси анча тиғиз. Жамоа 47 миллион сўмлик, яъни ўтган йилгидан 15 миллион сўмлик кўп маҳсулот ишлаб чиқариши керак. Бу ерда ишлаб чиқариш ҳажмининг бу қадар кескин оширилишидан чўчишмади. Кабелчилар топшириқларни бажара олсалар, катта даромад олишади. Бу маблағ завод жамоасини моддий рағбатлантиришга сарфланади.

ҲАМ СИФАТ, ҲАМ МИҚДОР

Марғилондаги «Атлас» ишлаб чиқариш бирлашмасининг йигирув-тўқув фабрикасида «СТБ 2-220» маркали юқори унум билан ишлайдиган тўқимачилик дастгоҳлари ўрнатила бошланди. Бу дастгоҳларни Чебоксари машинасозлари тайёрлашган.

Ўтган йили бирлашманинг тўқимачилик цехларидан бирида тажриба тариқасида бир нечта ана шундай дастгоҳ ўрнатилган эди. Бу дастгоҳлар ёрдамида цехда камёб плащбоп газламаларни тайёрлаш йўлга қўйилди. Бунинг натижасида бирлашма жамоаси илгари жумҳуриятга мамлакатнинг бошқа минтақаларидан олиб келинадиган сифат жиҳатидан янги маҳсулот турини ўзлаштирди.

Энди цехларда яна 18 та дастгоҳ ўрнатилади. Уларнинг афзаллиги равшан: тўқимачилар меҳнати самарадорлиги икки баравар ошади. Табиийки, маҳсулот сифати ҳам яхшиланади.

(ЎзТАГ).

Тошкент районидаги Турғун Мирзаев номли жамоа хўжалиги қошида ўтган йили ташкил этилган «Манфаат» ширкати аъзолари 6 гектардан иборат иссиқхонада бодринг, помидор ва лимон тобора кўп етиштирмоқдалар. Хўжаликда юқори кўрсаткичга эришаётган ишчиларни рағбатлантириш намунали йўлга қўйилган.

СУРАТДА: ширкат аъзолари Озода Исоқова ва Ҳадича Ғуломова.

Еркабой БОТИР олган сурат.

Нуқтаи назар

ЎКИНЧ

Биз фаровонлик умид қилаётган қайта қуриш наҳотки ҳарбийларимизнинг турли жойларда ўрнатаётган тартиби боис ғалаба қилса? Улар фаолиятида қанчалик адолат бор? «Ошкоралик маҳсули» деб киноя аралаш айтилаётган резина таёқлари қолиб автомат, танклар ишга тушаётганини оқлаб бўладими? Ҳукуматимиз халқ таълимига ва кадрларни касб-корга тайёрлашга арзимас миқдорда, ҳарбий ҳаражатларга эса ҳамон улгуржи маблаг ажратмоқдаки, ҳарбийлар ҳамма ерда, айниқса оловли нуқталарда ўз ошларини «ҳалоллаб» емоқдалар. Улар қаерга кириб боришмасин ўзларини ҳақ деб кўрсатишга уринишмоқда. Халқ эса ҳаммасини кўриб билиб турибди.

1989 йил 9 апрелда Тифлисга ҳарбий қўшинлар киритилди. Натижада тинч аҳолидан 19 киши ҳалок бўлди. 1990 йил 20 январида Бокуда ҳарбийларнинг «жонбозлиги» боис 101 кишининг ёстиғи қуритилди. Фарғона, Паркент воқеалари...

Ва ниҳоят Вильнюсда 13 январь куни тинч аҳолидан 14 киши дунёдан кўз юмди. 164 киши яраланди. Улардан 26 нафарининг аҳволи оғир...

Нега? Бу саволни бугун ҳамма бир-бирига бермоқда. У ерларда адолатсизликка йўл қўйилганини англамоқ учун сиёсий етук бўлиш шарт эмас. Агар мен — оддий бир мухбир хато қилсам, мени иттифоқ эмас, ҳарбийлар эмас, ўз жумҳуриятим ҳукумати жазоласин, шунда адолатдан иш тутилган бўлур эди.

Вильнюсда-чи? Афсуски, бундай бўлмади. Ахир Болтиқ бўйидаги биродарларимизнинг ўзлари сайлаб, ишонч билдирган ҳукумати турибди-ку.

Тарих гувоҳ — 73 йил мобайнида нималарни, қанчалар ноҳақликларни бошимиздан кечирдик. Халқ — ҳакам, бу қонхўрлик ойлар ўтиб, йиллар ўтиб ўзининг холис баҳосини олар.

Вильнюсда қон тўкилишини жаҳон жамоатчилиги, мамлакатимиз халқлари кескин қораламоқдалар. СССР халқ депутатларидан 28 киши, ёзувчилар иттифоқидан 7 киши, «Литературная газета»дан 95 киши... (бу рўйхатни истаганча давом эттириш мумкин), ҳарбийларнинг фаолиятини қоралаб турибди.

Суверенитет, мустақиллик ҳақидаги баландпарвоз гаплар асосан бизнинг жамиятимизда баравж янграган эди, ҳозир ҳам янграмоқда. Афсуски, мен Литва мустақиллигини кўрмаяпман.

Барча қирғинларда жиноятчи бор-у, уни жазоловчи йўқ. Бу қандай тузумки, кўзинг кўриб турган қотил жазога тортилмайди, ҳақ қарор топмайди?! Эртага шу аскарлар менинг ёки сизнинг устингизга танк ҳайдамаслигига ҳукуматимиз йўл қўймайди деб кафолат бера оладиган зот борми?

Ягона илинж, ягона истак шулким, раҳбарлар тезлик билан музокаралар йўлини тутмоқлари лозим. Бу иш адолатдан бўлур эди.

Халқлар уйғонмоқда, сиёсий тараққиёт жадаллашмоқда, уни орқага қайтаришга на қуролнинг, на қиролнинг қудрати етади. Резина таёқлар, танклар қайта қуришга обрў келтирмайди, аксинча, биз бошлаган хайрли йўлдан айримларни тойдириши мумкин. Бундан эса турғун замонларни келгуси ҳурликдан кўра афзал кўрадиган кимсалар фойдаланиб қолишлари эҳтимолдан холи эмас.

Тоҳир ДОЛИ ўғли.

ОЛЬГА ЧАЙКОВСКАЯ

УСТАРАНИНГ ТИҒИ

«Халқ сўзи» рўзномаси муштарийлари эътиборига ҳавола этилаётган ушбу очерк нуфузли, бироқ мутахассисларнинг бирмунча тор доирасига мўлжалланган нашр — «Вестник Академии наук СССР» («СССР Фанлар академиясининг ахборотномаси»)нинг 1990 йил 8-сонида босилган. Таниқли публицист Ольга Чайковская Гдлян билан Ивановнинг салбий, халқ манфаатларига тамомила қарши қаратилган фаолиятини фош қилган. Муаллиф терговчилар томонидан йўл қўйилган хатолар ва камчиликлар шунчаки бўлмай, балки улар жиноий ишларни аниқ, ғаразли ниятда атайлаб қалбакилаштирганини асослаб берган. Бундай ҳолатларда тергов олиб боришдан кўзланган мақсад ҳақиқатни тиклаш ва исботлаш ўрнига ёлғону бўҳтон тўқиш, суд кўзини бўяб, ўз йўлини ўтказишга эришишдан иборат бўлади. Сабаби аниқ: амалпарастлик, шуҳрат орттириш, уқувсизликни ниқоблаш, сиёсий қаллоблик ва ҳоказо.

Ёлғон-яшиқ қандай тўқилади? Унга ёрдам берадиган шарт-шароит ва ҳолатлар нималардан иборат? Сохтакорлик тантана қилмоғига кимлар кўмаклашадилар? Очеркда Гдлян бошчилигида тергов ўтказилган «пахта ишлари» мисолида ана шундай туҳмат ва қалбакилик вужудга келишининг кишини даҳшатга солувчи белгилари, ўзига хос хусусиятлари жуда ишонарли тарзда тасвирланган.

Жиноят одатда пинҳона, одамлар кўзидан яширин содир этилади. Мен, масалан, гувоҳлар олдида пора олинган ёҳуд бирор буюм, пул ўғирланган ҳолни билмайман. Аммо Гдлян ва Иванов қонунни бузиб, одил судловга зид хатти-ҳаракатлар содир қилишар экан, ўзларини тамоман эркин тутишган, ҳеч нарсадан ҳайиқмаганлар. Нега? Жавоби аниқ: улар одатий, таомилга мос йўл тутаяпмиз, деб билганлар ҳамда бошлиқлар ҳам қўллаб-қувватлашларига қаттиқ ишонганлар. Мўлжални тўғри олишган экан, аслида ҳам шундай бўлиб чиқди! Ву ўзбошимча терговчиларни паноҳи остига оладиган, ҳимоя қиладиганлар шунчалик кўпки, улар ҳаққоний жазодан қутулиб қолаётганликларига сабаб шу.

Ҳуқуқий давлат барпо этиш ғоясини илгари сураётган софдил кишилар ҳақиқат, эртами-кечми, барибир тантана қилади, деб ўзларига тасалли беришаяпти. Аммо ҳақиқат тантанаси ўн йилликларга чўзилиб кетмаслиги керак. Шунинг учун ҳам Ўзбекистондан сайланган халқ депутатлари — В. Одилов, Э. Юсупов, А. Мухторов, Й. Акбаров жумҳуриятимизда Гдлян ва Иванов томонидан содир этилган қонунсизликлар билан асло муроса қила олмадилар ҳамда уларни жиноий жавобгарликка тортишни талаб этишдан чарчамадилар. ССР Иттифоқи прокуратураси жиноий иш қўзғатишга мажбур бўлди.

Ўтган йилнинг апрель ойида мамлакат бош прокурори СССР Олий Кенгашига тақдимнома киритди, унда жумладан шундай сатрлар бор эди: «Аниқланишича, 1984—1988 йиллар мобайнида шахсан Гдлян билан Иванов, шунингдек улар раҳбарлигида ишлаган терговчилардан Боров, Абдураҳимов, Иброҳимов, Карташян ва бошқалар ҳокимиятни ҳамда хизмат мансабларини суиистеъмол қилиб, дўқ-пўписа, товламачилик, фуқароларнинг шахсий қадр-қимматини таҳқирлаш йўли билан уларни ёлғон гувоҳликлар беришга ва ўзига нисбатан туҳматга ён босишга мажбур этганлар. Бегуноҳ шахсларни қонунга зид равишда жиноий жавобгарликка тортганлар, ҳибсга олганлар ва қамаш ҳақида қарор чиқарганлар — мана шуларнинг барчаси оғир оқибатларга олиб келган». Ўша ҳужжатда қонунбузарликларга дахлдор барча мансабдор шахсларни жавобгар қилиш масаласи қўйилганини ҳам айтилган эди. Буни қарангки, ҳанузгача қадар улардан бирортаси жазоланганн йўқ. Устига устак, кўпчилиги ҳамон прокуратура ва ички ишлар маҳкамаларида катта лавозимларни эгаллаб, «қонунни қўриқлаш»да давом этмоқда.

Биз ўтмишимиз ҳақидагина эмас, бугунги кун тўғрисида ҳам ҳақиқатни айтишга ўрганмоқдамиз. Ҳозирги пайтда сталинизм қурбонлари у ёқда турсин, ҳатто ҳали яқиндагина гдлянчилик гирдобига тушиб қолганларнинг ҳам пок номларини тиклаш жараёни давом этмоқда. Фақат Ўзбекистон ССР Олий судининг ўзигина қалбаки «пахта иши» бўйича асоссиз равишда жазоланган кишилардан қарийб 400 нафарини бутунлай оқлади.

Одамларнинг, агар таъбир жоиз бўлса, жамиятимиз, идеалларимизнинг покланиш жараёни бедодлик ижодкорларининг қаттиқ қаршилигига учрамоқда.

Ҳа, биз ҳуқуқий давлатда яшамоқчи эканмиз, шунга эришайликки, ҳақиқатнинг рўёбга чиқиши ўн йилларга чўзилиб кетмасин. Ҳақиқат ҳимояга муҳтож бўлиб қолса, энг аввало одамларга қийин. О. Чайковскаянинг асосий маънавий хулосаси, назаримда, ана шундай. Унга қўшилмасдан бўлмайди.

А. КОВАЛЕВ,
«Народное слово» рўзномасининг қонун ва инсон ҳуқуқларини ҳимоя қилиш бўлими муҳаррири.

ҲОЗИРГИ ижтимоий ҳаракатларнинг силсиласи уммонида Гдлянники алоҳида ажралиб турганини таъкидлаб ўтиришга ҳожат бормикин? Икки терговчи кутилмаганда халқимиз аксарият қисмининг ҳурмат-эътиборини қозонишга муваффақ бўлди. Нега? Бу саволга жавоб бериш қийин эмас. Омма зўравонлик маҳкамасини ниҳоят тилка-пора қилиб ташлашга, шу пайтгача топтаб келинган ижтимоий адолатни тиклашга қодир жасур курашчилар етишиб чиққанига, эндиликда турмуш яхшиланиб кетишига ишонди, ҳа, астойдил ишонди. Умид ва ҳаяжонлар шиддатида, митинглар шовқин-суронида одамлар юз карра алданганликларини сезмай қолишди.

Воқеалар қай тарзда ривожланиб борди! Суронли ўзгаришларнинг чалкаш оқимида улар кўзга аниқ ташланмайди, одатда ҳаддан ташқари бузиб кўрсатилмоқда. Ҳақиқатни эса тикламоқ лозим. 80-йилларда Ўзбекистонда СССР прокуратурасининг бир нечта тергов гуруҳи иш олиб борди, айни пайтда прокуратуранинг маҳаллий органлари ҳам, ДҲҚ ҳам ишлади, бинобарин, бизнинг ҳаммамизни ҳайратга солган миллионлар ва қимматбаҳо буюмлар мусодара қилинган. «Бухоро иши»ни айнан улар очган эдилар. Гдлян ана шу бойликлар билан бирга матбуот ва телевидение учун суратга тушаётганда, айтишларига қараганда, маҳаллий терговчилар ўзларини қаерга қўйишни билмай қолишган. «Буларни биз фош этдик!» — дея жар солиб бўлмайди-ку. Гдлянни СССР прокуратураси астойдил қўллаб-қувватлаб турган, телевидение ва матбуот негадир бирданига унинг ихтиёрида бўлиб қолган бир пайтда эътироз билдириб, овоз чиқариб кўринг-чи. Жамоатчилик фикри ғайри-одатий изчил матонат билан (кимнинг ёрдамида шундай қилинганини тушуниш қийин) фақат битта йўналишда ишлана борди: қаҳрамон образи яратилаверди. Умуман олганда Гдляннинг амал пиллапояларидан ҳайратомуз даражада тез кўтарилишининг ўзи бир сир: кимнингдир қўли уни шу қадар юқорига олиб чиқиб қўйган ва худди шундай куч билан жамики оммавий ахборот воситаларига тазйиқ ўтказиб турганки, узоқ вақтга қадар улар орқали на бирон-бир шубҳа билдириш, на одамларни ҳушёр этувчи жўяли сўз айтиш имкони бўлмади. Масалан, Гдлян жумҳурият Компартияси Марказий Қўмитасининг биринчи котибини юқорининг ижозатисиз, ўз кучи билан қамоққа олганига ким ишонади? Топишмоқ ичида жумбоқ.

СССР прокуратураси гуруҳлари Ўзбекистонда кўпдан-кўп, катта порахўрлик бўлганини аниқладилар ҳамда ашёвий далиллар асосида исботлаб бердилар. Терговчилар узоқ ва шовқин-суронсиз иш олиб боришди. Гдлян эса ҳеч нимани тергов қилиб, исботлаб бергани йўқ. У босар-тусарини билмай қолди, юлиш пайида бўлди, айбга иқрорликка мажбурлади (шунинг учун ҳам у «қўл урган ишлар» кейинчалик жуда тез ва осонгина чиппакка чиқди), айни чоқда ўзини ўзи кўз-кўз қилишга киришиб кетди, бу йўлдан уни ҳеч ким тўхтатиб қололмади. Ҳамкасбларида кинояли кулги уйғотган янгича романтик даҳшатли манзара (терговчилар зирҳли нимчалар кийиб олиб, мафия ўқлари остида иш олиб боришармиш!) авом омма онгига мўлжалланган эдики, бу усул ажойиб натижалар берди. Гдлян (ёки унинг орқасида турганлар) умуман омма савиясига мос келадиган сиёсий юришлар қилди, бундай қадамлар баъзан бемаъни бўлса-да, эндиликда кўрамизки, бугунги кунимиздаги телбаликка батамом мувофиқ эди.

Айни чоқда қонунбузарлик содир бўлаётгани, азоб-уқубатлар ҳукм сураётгани ҳақида Ўзбекистондан шикоятлар кела бошлади, улар Гдлян мансуб бўлган маҳкаманинг шонли ва бузилмас анъаналарига биноан тўғридан-тўғри яна унинг ўзи қайтарилаверди. Бегуноҳ қамалганлардан бирининг хотини менга шундай ҳикоя қилади. Гдлян унга стол тортмасидан бир даста шикоятларни олиб кўрсатади-да, агар яна шикоят ёзгудек бўлса, бошқа хотинлар каби уни ҳам қамаб қўйишини писанда қилади. Шунга қарамай шикоятлар оқими тобора кўпайиб, то Горбачевга қадар етиб борди. У Б. К. Пуго раислигида Олий Кенгаш комиссиясини тузди. Гдлян билан Иванов эса анчадан буён клублар ва эстрадаларда сўзламоқда, радио ва телевидение орқали гап сотмоқда, очиқ-ошкора, қарсаклар остида ҳеч қандай далил-исботсиз ўнгдан ҳам, сўлдан ҳам — барчани порахўрликда айбламоқда эдилар (яъни бирон-бир асоссиз! Буни қарангки, шунақаси ҳам учраркан: далил-исботсиз айбномаларни жамоатчилик онгига сингдириш мумкин бўлиб, омма эса баъзан нимани ҳазм қилаётганини ўйлаб ҳам ўтирмас экан).

Эсимда: Гдлян тергов ўтказган суд ишларидан бирига оид ҳужжатлар орасида гўё А. Н. Яковлев пора олгани ҳақидаги гувоҳликка кўзим тушганда ғоят ҳайратда қолган эдим. Кейинчалик эса Б. Н. Ельцинга нисбатан ҳам ана шундай кўрсатмалар зўрлаб ундирилганини билиб қолдим. Гдлян ўша пайтда жуда кучли бўлиб турган Лигачёв фойдасини кўзлаб юқоридаги икки шахсга қарши айбномалар тайёрлаганди. Сўнгра, яъни Лигачёв ҳокимиятдан маҳрум бўлишдан ташқари умумхалқ норозилигини туғдиргач, Гдлян энди унинг қартасини ҳам ўйинга ташлади: айнан мана шу Лигачёв пора олиш билан шуғулланиб келган, деб баёнот бера бошлади.

Маданийлашган жамиятда фақат телба кишигина ана шундай қалтис йўлга қадам қўйиши — одамларни жуда оғир жиноий ишларга дахлдорликда очиқдан-очиқ, ҳеч қандай далил-исботсиз айблаши мумкин. Аммо нотиқнинг телбалигига (эҳтимол, жуда қойил қилиб ўргатилган), такрор айтаманки, халойиқнинг довулмисол телбалиги батамом мос бўлиб тушди. Айбномалар оғиздан-оғизга гўё ўз-ўзидан исботлангандек ўтаверди. Ижтимоий психопатия ошкора ва ҳеч бир тўсиқсиз тантана қилмоқда эди.

Қуйидаги ҳолат кишини ҳайратга солмаслиги мумкин эмас: одамлар сталинча тергов хоналарининг маҳкам ёпиқ эшиклари ортида нақадар азоб-уқубатлар чекиб ҳалок бўлганликларидан хабар топган жамият, сталинча тартибот таъсирида шаклланган терговчилар шахси ҳамон ҳаёт ва ҳозир хавфли (БИЗНИНГ КУНЛАРИМИЗДА зўравонлик ва сохталаштиришларга асосланган озмунча иш очилдими — бегуноҳ инсон отиб юборилган ишни эслайлик) эканлигини тушунган жамият — эндиликда мана шуларнинг барчасини англаб етган жамият яна «мутлақо адашмайдиган» терговчилар шахсига сиғинишни авж олдирди, зўравонларга чексиз ишониш ва зўравонликдан беҳад ҳайратланиш учун яна онгини ишлатмасликка тайёр бўлиб турди.

Мен паст маданиятли одамларга таъна қилаётганим йўқ: улар оқни қорадан ажратиб олишлари қийин, албатта. Асосий сабаб-моҳият жуда чуқур — халқ кулфатида эканлигини тушунаман. Агар одамлар қорни тўқ, эгни бут, ўз фарзандларининг тақдиридан хотиржам бўлишганда — хуллас, турмуш мушкулотлари туфайли халқ онги шикастланмаганида эди, у ҳеч қачон бу тоифадаги «адолат учун курашчилар» тарғиботига учмасди. Бироқ кулфат бор эди, у тобора кучайиб бормоқда.

Ниҳоят матбуотда Гдлян ва унинг гуруҳига қарши материаллар (Олий Кенгаш комиссиясининг қарори, А. Бутурлин нутқи, менинг «Афсона» сарлавҳали мақолам) пайдо бўлгач, кўпчилик ҳайратга тушиб, ўйланиб қолди, Гдлян учун хавфли хаёлларга борди, унга нохуш ва қалтис саволлар беришга, далил-исботлар кўрсатишни талаб этишга тайёр эди. Айни шу пайтда кутилмаган воқеа рўй берди — минтақалараро гуруҳ Гдляннинг ғайриқонуний ишларидан хабардор бўла туриб, уни ўз бағрига босди. Ҳа, терговчининг қилмишларидан бу гуруҳ бохабар эди! У билан бирга ягона, ҳа том маънода ягона, платформага ўтиб олди, шундай бўлиб қолдики, энг йирик ҳуқуқ ҳимоячилари юксак, ҳаммамиз учун азиз ҳақиқат ҳақида ваъз айтдилар, энг йирик қонунбузарлар эса шу заҳоти уларнинг сўзларини такрорладилар. Одамлар ҳурматга лойиқ илғор арбоблар ёнида Гдлянни кўрганларидан кейин унга ишонса бўлади, деган қарорга келдилар.

Шундай қилиб, Гдлян аҳволи танг бўлиб турган бир пайтда «тараққийпарвар зиёлилар» томонидан қутқариб қолинди. Ҳа, ҳа, уни минтақалараро гуруҳга қабул қилибгина қолмасдан, ҳатто қандайдир мувофиқлаштирувчи марказга ҳам сайлашди. Гдлян кўпгина одамларга ёпиштирган айбномалар учун далил-исботлар талаб қилишмади, унинг ўзига нисбатан билдирилган эътирозлар юзасидан изоҳ беришини сўрашмади. Ваҳоланки, Гдлян даҳшатли суиистеъмолликларда айбланган, гап қийноқлар, бегуноҳ кишиларнинг ўлими ҳақида борган эди.

Менинг «Афсона» деб номланган мақоламда кўп воқеалар қатори полковник Ҳожимуротовнинг ўлими тарихи ҳам ҳикоя қилинганди. Уни ўқишмаганмикин? Эҳтимол, мен ёмон тасвирлаб бергандирман? Нима ҳам дейиш мумкин, у ҳолда ҳужжатлар асосида такрорлашимга тўғри келади.

I. Давлат хавфсизлик қўмитаси. 28.11.1986. «Маълум қиламизки, ЎзССР ДҲҚдаги рухсатномалар бюроси орқали А. Ҳ. Ҳожимуротов номига 1985 йил 23 ва 24 декабрда СССР прокуратураси терговчиси Гдлян Т. Х. томонидан СССР прокуратураси ходимлари вақтинча қўним топган бинога Ленинград кўчасидаги 2-йўлакдан кириш учун бир галлик рухсатномаларга буюртма берилган. Мавжуд рухсатномалар асосида Ҳожимуротов А. Ҳ. 1985 йил 23 декабрда соат 9 у 45 минутдан то 19 у 55 минутга қадар мазкур бинодаги 328-хонада бўлган. Бинодан чиқиб кетиш учун рухсатноманинг орқасига терговчи Н. В. Иванов имзо чеккан. 1985 йил 24 декабрда Ҳожимуротов А. Ҳ. 77-хонада соат 9 у 40 минутдан то 17 ю 10 минутга қадар ушлаб турилган. Бинодан чиқиб кетиш учун рухсатноманинг орқа томонига терговчи Т. Х. Гдлян имзо чеккан. Полковник В. Г. Бахматский».

1986 йил 3 январда полковник Ҳожимуротов ўзини ўзи ўлдирган.

II. А. Ҳ. Ҳожимуротовнинг ўлим олдидан ёзиб қолдирган номаси (уни ўғли ёстиқ остидан топиб олган): «Мени 1985 йил 23 ва 24 декабрда ДҲҚ биносига Карташян (бу номни эсда сақлайлик — О. Ч.) таклиф этди, унинг ёнида яна бир киши бор эди, кимлигини билмайман. У ерда мени марҳума онам ва болаларимни тилга олиб ҳақоратлашди, бўғишди, ИИБнинг собиқ бошлиғига гўё пора берганлигимни тан олишимни қисташди... Ҳамма ўзбекларни қўй, босмачи деб лаънатлашди, чидаб туролмадим. Айниқса Карташян қутуриб кетди, хотинингни, қизингни... (паст ва ифлос сўзлар бўлгани учун ташлаб кетаман), дея ўшқирди. Бу ҳам етмагандек, юзимга туфлади, чидам туролмадим ва сохта гувоҳлик беришга мажбур бўлдим. Шуни биламанки, мени яна ҳибсга олишади ва азоблашади. Қонунчиликка риоя қилиш керак, дейишади, аммо қани шундай бўлаётгани? Миллатимизни хўрлаш қачон тугайди? Ўз ҳақимда гапираётганим йўқ, буни бошқа ўртоқлар ҳам билиб қўйишлари керак».

III. 1986 йил 3 январдаги Ҳожимуротов А. Ҳ. жасади экспертизаси акти. Унда «камида 5—6 кун аввал қаттиқ буюм зарбидан» қон оққани ёзилган.

Ўзини ўзи ўлдириш ҳодисаси юзасидан терговни СССР прокуратураси ходими Г. К. Мазуркевич олиб борган. Табиийки, бу ишда вақт масаласи муҳим аҳамият касб этарди. Биринчи сўроқ ўн соат, иккинчиси эса етти соатга чўзилган. Ана шу 17 соат мобайнида терговчилар нима билан шуғулланишган, қандай гап-сўзлар бўлган? Улар буни қойилмақом қилиб тушунтириб беришди: полковник кириб келиши биланоқ ўз таржимаи ҳолини, болалиги, ўсмирлиги, қандай ўқиганини сўзлай кетганмиш, «ўртада ўрнатилган алоқани бузмаслик» учун терговчилар унинг гапларини бўлмасликни лозим кўришибди. У ёқ-бу ёқдан бемалол гаплашиб ўтиришган экан, аммо полковник кутилмаганда ўзини ўзи ўлдириб қўйибди. Г. К. Мазуркевич ана шундай тушунтиришдан тўла қаноат ҳосил қилиб, ишни тўхтатган.

Нима учун минтақалараро гуруҳ аъзолари бу ҳужжатларга эътибор беришмайди, бинобарин, уларга ана шу ва бошқа материаллар бир неча маротаба тақдим этилган-ку!

Учқун Б. бир пайтлар райком котиби эди, кейин эса жонажон қишлоғига қайтиб келиб, техникани таъмирлаш бўйича муҳандис вазифасида ишлай бошлади. Уни ҳам сўроққа тез-тез чақирадиган бўлиб қолишди. Ниҳоят Учқун Б. ҳам ўз жонига қасд қилди. Хатини (нусхасини) укаси қоғозлар орасидан топиб олибди. Ўша мактубни менга юборишди. Учқун тегишли ташкилотларга терговчилар уни сохта гувоҳликлар беришга мажбур этишгани, ариза матнини ўзлари ёзиб, имзо қўйдириб олишгани ҳақида маълум қилган. «Мана уч кундирки, — деб ёзади Учқун, — инсон сифатида, коммунист сифатида мен виждон азобидаман, бегуноҳ бир одамга туҳмат қилиб, аблаҳларча иш тутдим, ўзим эркинликда юриш учун бўҳтон тўқидим, эндиликда шундай танг ҳолатга тушиб қолдимки, одамларнинг юзига тик қарай олмаяпман, ўз жонимга қасд қилиш фикрига бораяпман». У «сўзларини текширишни уюштириш»ни сўраган. Жавобини кутди, аммо сабр-тоқати етмади. Учқун дафн этилган куни хотини ҳам вафот этди. Беш нафар боласини укаси ўз қарамоғига олди.

Булар — ҳаёт билан видолашганлар, рўйхатни яна давом эттириш мумкин. Ахир, энг ишончли гувоҳлар улар эмасми?!

Гдлян гуруҳи ишини текширган СССР прокуратураси ходимлари (мен кўришга муваффақ бўлганларим), назаримда, қандайдир ғалати, асабий ва қуюшқондан ташқари ҳолатда эдилар. Улар кўплаб қонунсизликларга дуч келгандилар (бу алоҳида гап юритиладиган ғоят муҳим ва оғир мавзудир — бир ҳолатда тинтув расмийлаштирилмаган, бошқасида бола катталар иштирокисиз сўроқ қилинган, бу ёқда тергов вақти суриб қўйилган, у ёқда эса ашёвий далиллар сохталаштирилган — хуллас, қонунбузарлик авжига чиққан), бироқ йиллар мобайнида қонунсизлик ва жиноятчиликнинг бутун бир концерни ишлаб турганини улар энди кўришлари эди (айтишларига қараганда, Берия давридан буён бунақаси бўлмаган экан). Гдлян, деб ҳикоя қилишади улар, ўз тергов методикасини яратган ва «сузувчи пичоқлар усули» деб атаган жарангдор қилиб (Гдлян табиатига ўхшаш кишилар умуман қалтис ҳолатлару хатти-ҳаракатларга, аянчли кўринишлардан завқланишга мойил бўладилар). Яна «чуқур» ёки «бўри чуқури» каби атамалар ҳам кўп ишлатилган, яъни одил судловдан яшириш керак бўлиб қолган жамики ҳужжатлар ана шундай ахлатхоналарга ташланаверган (баъзиларининг устига «Чуқурга» деган белгилар қўйилган). Бундай қоғозлар учта катта қоп бўлган, улар синчковлик билан ажратиб олинди, ташлаб юборилган варақалардан ягона иш ҳосил қилинди. Нималар йўқ, дейсиз бу ерда!

Мақсуд, ўттиз яшар, уйланган, уч фарзанди бор. Уни сўроққа чақиришган пайтда уйида — эгалари йўқлигида, яъни қонунга зид равишда — тинтув ўтказишди, Мақсуднинг никоҳ узугини, хотинининг исирғаларини, тўй совғаларини олиб кетишди. Сўроқда эса ундан гўё амакиси Ш. пора олиши ҳақида гувоҳлик беришини талаб этишди. Тергов Гдлян ишлаб чиққан қоидага мувофиқ олиб борилди: сўроқ қилинаётган киши рўпарасида бир неча терговчи, бинобарин, битта ёки иккитаси албатта орқада турарди, қайднома (қонунга зид равишда) ёзиб борилмасди. Мақсуднинг ҳикоясида бизга таниш бўлган А. И. Карташян тилга олинади. Айтишларича, у Гдляннинг эркатойи, «тўнка ёрадиган болта» (тилка-пора қилиш бўйича мутахассис), қонхўр жаллодлардан бири бўлган. «Улар кафтнинг орқаси билан бўйнимга урардилар, — деб ҳикоя қилади Мақсуд (кишининг иродасини букадиган, аммо бирон-бир из қолдирмайдиган машҳур усул бу). — Мен букилмоқчи бўлардим, бироқ улар сочларимдан тортиб юзимни ўзларига қаратишарди-да, тарсаки туширишарди. Худди фашистлардек ҳақорат қилишарди». Сўнгра қўйиб юборишарди, бир соатдан кейин келишни буюришарди (бу ҳам одатий психологик усулдир, чунки дўзахга қайтиш ҳамиша қийин бўлади).

Мақсуд ишга келганида (юзи кўкарган, қўйлаги қонга беланган) бирданига ўзини ёмон ҳис эта бошлади, «Тез ёрдам» касалхонага олиб кетди (бу ерда уни қабул қилишди, бошқа ҳолатларда, айтишларича, шифокорлар ким томонидан ва қаерда калтакланганини билишса, умуман касалхонада олиб қолишдан қўрқишган). Мақсуд бу ердан — касалхонадан вилоят прокурорига арзнома ёзди, у мардлик қилиб жиноий иш қўзғади, экспертиза кўпдан-кўп моматалоқ, конталашлар борлигини аниқлади, аммо иш бирданига тўхтатиб қўйилди. Барча қоғозлар Гдлянга юборилди, ҳали соғайиб кетмаган Мақсудни Иванов ҳибсга олди, навқирон йигитни яна қийин-қистовга солдилар, энди ундан терговчилар эмас, балки ўша амакиси Ш. калтаклагани ҳақида гувоҳлик беришини талаб этдилар. Амакисини чақиртириб роса дўппослашди, Мақсуднинг укасини ҳам, оиладаги аёлларни ҳам шундай гувоҳликларга ўтишга кўндиришга уринишди. Гдлян-Иванов мўлжали очиқ-ошкор, пардаланмаган эди: амакиси бошқа шаҳарда яшарди, ўша кезларда касаллик варақасини олганди, Мақсуд унинг олдига бориши мумкин эмасди, бунинг устига калтакланганини ишхонасида кўришган, у ким урганини хизматдошларига айтганди. Аммо бу ҳолатларнинг барчаси аҳамиятсиз бўлиб қолганди: бутун оиласи — ҳамма-ҳамма Мақсудни амакиси урганини (жумладан амакисининг ўзи ҳам) тан олганди. Иванов Мақсудни КПЗ (дастлабки қамоқ авахтахонаси)да сақлаб турган пайтда (икки ой, ваҳоланки 3 кундан зиёд ушлаб туриш ман этилади) отаси қаттиқ касал бўлиб қолди, қариндош-уруғлар терговчидан рози-ризолик тилаб қолиш учун ўғлини ота олдига боришга рухсат этишларини ёлвориб сўрашди. Аммо рад жавобини олишди. Ота оламдан ўтди (улар бир-бирларини кўролмай қолишди, дея армон қилишади оилада), Мақсудга дафн маросимига боришига ҳам рухсат беришмади. Уни кутилмаганда қандай ҳибсга олишган бўлса, худди ўшандай қўйиб юборишди, қўлига фалон жойда ушлаб қолинди, деган мазмунда маълумотнома тутқазишди, холос. Ишни эса «бўри уяси»га улоқтиришди. Агар уни топиб, қоғозма-қоғоз йиғиб чиққан синчков кишилар бўлишмаганида, ўша ерда чириб кетарди. Никоҳ узуги, зираклар, тўй совғаси бедарак йўқолгандек.

«Сузувчи пичоқлар» усули дегани мана шу. Пичоқ сузиб юради, айбдорга (баъзи ҳолларда) тегиб кетади, агар бегуноҳ одамни қўққисдан захалаб қўйса ҳам ҳечқиси йўқ, уни «айбдор»га чиқариш осон — бу пичоқлар қанча одамга санчилиб, қанчасини мажруҳ қилмади!

Оддий уйлардан бирининг тўртинчи қаватидаги оддий хонадон деразасидан ичкарига назар ташлайлик. Караватлар, тошойна, тумбочка, унда ғалати буюмлар: бир шиша сирка, ҳуқуқшуносликка оид рисолалар. Яна бир антиқа манзара: ошхонада қуролланган аскарлар, соқчи. Караватда узун бўй, бақувват, қадди-қомати келишган эркак ётибди, бу ер қанақа жой, нима учун келиб қолганига ақли бовар қилмайди. Уни прокуратурага сўроққа олиб боришади, кейин яна қайтариб олиб келишади.

Ухламайди, кўзга уйқу келармиди! Уни кўчада қўлга олишди, уйда эса болалари бор — хотини икки йил бурун вафот этган, тўрт фарзанд билан қолди, уларни ёлғиз ўзи тарбиялайди. Уйда ҳозир икки ўғли бор — бири ўн, бошқаси етти яшар (яна икки боласи бувиникига кетган). Демак, улар отани бир кун кутишган, тунда ҳам пойлаб чиқишган — ухлашганми, йўқми? Мана, ҳозир учинчи тун. Норасида болаларни ким овқатлантириб, тинчлантираётганийкин! (Бу саволга жавоб бериб, айтмоқчимизки, уларни ҳеч ким овқатлантиргани ҳам, тинчлантиргани ҳам йўқ, ўзлари егулик тайёрлашди, мактабга боришди, оталари йўқолиб қолганини бировга айтгани журъат қилишмади — қўрқишди). Комилжон ақлдан оза ёзди.

Унинг яна бир ташвиши бор эди: бу мавсум муз кўчиши кучли ва хатарли, катта-катта муз парчалари оқиб келаяпти, понтонларни шикастлаши, дамбани бузиб юбориши ҳеч гап эмас. У — муҳандис, қирғоқни сақловчи дамбалар ва ўзанни изга солиб турувчи иншоотлар бошқармасининг бошлиғи, ҳозир дарёда бўлиши керак. Акс ҳолда ўзлари эплашлари қийин! У эса бу ерда, мана шу хонадонда ётибди.

Эртасига яна сўроққа олиб боришди, терговчилар яна ундан қариндошининг яшириб қўйилган бойликларини топширишини талаб этишди, акс ҳолда сохта иш очамиз, деб яна таҳдид солишди («Наҳотки қўл остингда ишлаб турган ходимлардан сенга қарши кўрсатма берадиган икки киши топилмайди?»). Тушликдан кейин Гдлян келди, у ҳам бойликларни топиб беришини талаб қилди... Гдлян кетгач, терговчилар яна ҳам ҳужумкор бўлиб қолишди. Йўқ, уни урмадилар, терговчи муштини кўтаргандн, Комилжон ҳам бўш келмади. Уриб нима қилишади, бошқа усуллар бор-ку. «Болаларингни Колимага жўнатамиз!» — жазавага тушиб бақиришарди улар. Сўнгра яна ўша тошойна ва соқчиси бор хонадон. У офицерга шикоят қилди, болаларидан қаттиқ ташвишланаётганини айтди, аммо офицер лом-мим демади. Яна тун. «Колимага...» Агар уни ана шундай тарзда ўғирлаб, номаълум жойда ушлаб туришган экан, «ёлғиз қолган болаларини қўлга олиш улар учун чўтми!

Бошқармада эса нима қилишларини билмай гаранг эдилар: офат бостириб келди, Амударё дамбани бузиб кетди, бутун бир районни сув босди. Офат! Аммо бошлиқ қаёқда? У соқоли ўсган, ҳолдан тойдирувчи сўроқлардан кейин қўрқинчли тусга кирган (кел, унга «эфир» берамиз, «эфир» нималигини биласанми ўзинг?»), жонидан тўйиб кетган эди, агар болалари бўлмаганида ўша лаънати хонадондан — тўртинчи қаватдан ўзини ерга ташларди (эндиликда Гдлян гуруҳи бўйича тергов ўтказган СССР прокуратураси ходимлари ўша хонадонларни, уларни қўриқлаб турган соқчиларни, ҳибсга олинган кишиларни ҳам топишди, улар орасида аёллар, жумладан кўпболали хотинлар ҳам бўлишган, айтишларича Қаҳрамон она ҳам бор экан. Кўраяпсизми, сузувчи пичоқлар дуч келган одамга санчилаверган).

Бу ерда болалар ҳақида алоҳида тўхталиб ўтишга тўғри келади. Ҳужжатлар гувоҳлик беради: гдлянча «тергов»нинг олиб борилишида болалардан усталик билан фойдаланилган, улар ота-оналар, эркаклар ва аёлларни бадном қилиш учун доимий ҳамда таъсирчан воситалардан бири бўлганлар (тортиб оламиз, болалар уйига топшириб юборамиз, Колимага жўнатиб юборамиз, сен уларни ҳеч қачон кўрмайсан!).

Ҳибсхона жабрлашнинг иккинчи воситаси бўлган. Аввалига уни рўкач қилиб қўрқитишган — одам авахтада жиноятчиларга дуч келганида бошига не савдолар тушажагини терговчилардан (улар бу ҳақда ҳеч тортинмай батафсил гапириб беришарди) эшитиб билгач, ҳар қандай сўроқ қайдномасига дарҳол қўл қўйиб юборарди.

Аммо авахтахонадан амалда ҳам фойдаланиларди. Кўпдан кўп далиллар исботлаб турибди: жиноятчилар маҳбусларни ҳақоратлаб, дўппослардилар, аниқ мақсадни кўзлаб калтаклардилар, терговчи буюрганини қил, индамай имзо чек, деб очиқдан-очиқ айтишарди. Бизда ҳам, хорижда ҳам илмий доираларда таниқли ёш олим терговга чақирилди, унга отанг (75 ёшида ҳибсга олишган) гўё ўзининг миллионларини (ҳа, шундай, аниқ сон эмас — миллионлар) сақлаш учун сенга бериб қўйганлигига иқрор бўлди, деб айтишди. Ўғил отаси билан юзма-юз қилишларини талаб этди. Шундай «учрашув» уюштирилди, уни (шунингдек, синглисини) қамоққа олдилар-да ертўлага, ашаддий жиноятчилар орасига ташладилар. Йўқ, уни дўппослашмади, фақат «диққинафас шароит» яратишди, ҳақоратларнинг кети кўринмасди, ухлатишмасди, бироқ энг муҳими — бошқача бўлиши, бўйнига сиртмоқ тушиши мумкинлиги, шунда бутунлай улар ихтиёрида қолишини исботлаб беришди. Ёш олим ундаи Гдлян шунчаки бойлик ундириш ниятида эканлигини тушуниб турарди, худди бошқаларга ўхшаб дўстларига, қариндош-уруғлари, танишларига хабар қилиш, баҳоли қудрат пул тўлаб топшириш хаёлига ҳам борди, аммо бундай фикрдан ўзи жирканиб кетди. Айни пайтда Гдлян ҳибсхонасида яшаб бўлмасди. У ўзини-ўзи ўлдиришга аҳд қилди (бунга йўл қўймадилар). Бу олим воқеасидан Москвага кўпчилик, жумладан минтақалараро депутатлар гуруҳи аъзолари ҳам хабардор эдилар. Қонун қўриқчилари! — Бирортаси уни ҳимоя қилишни ўзига эп кўрмади! Москва физиклари гуруҳига тан бериш керак: улар Олий Кенгаш комиссияси ишлаб турган бир пайтда уни озодликка чиқаришга муваффақ бўлишди!

Бироқ СССР халқ депутатлари съездида Ўзбекистон вакиллари ҳам кўп нарсаларни гапириб бердилар. Жумладан, авахтахонага ташланган аёл тўғрисида. У ерда ашаддий жиноятчи хотинлар бу бечора аёлни не куйларга солишмади (болға билан уриб тишларини қоқиб олишган). Мен мана ҳозир ўша зиёли, қонун ҳимоячилари бўлган депутатлар, минтақалараро гуруҳдаги ақлли, кучли, адолатли ёшлар: Станкевич, Болдирев, Заславский ўринларидан туриб минбарга чиқишларини кутдим. Г. В. Старовойтова, ахир у аёл-ку, наҳотки бир қалқиб тушмаганийкин?

Кўз кўриб, қулоқ эшитмаган ҳодиса рўй берди: мамлакатда умуминсоний қадриятлар, умуминсоний маънавият қайтарилган (Горбачёвнинг астойдил куч-ғайрат сарфлаши туфайли), унинг ҳар қандай бошқа соҳа, жумладан синфий жиҳатдан ҳам устунлиги таъминланаётган айни бир пайтда, худди шу даврда зиёлиларнинг вакиллари «синфий ахлоқ» принципларига юз тутдилар, мазкур гуруҳ учун фойдали бўлган нарсалар яхши деб эътироф этилди, фақат ўзлариникига ачиниш пайдо бўлди, бошқаларнинг қалбига йўл тапа-тақ беркитиб қўйилди.

«Сўллар» Гдлян билан иттифоқ тузар эканлар, ўйлаймизки, бундай «тил бириктириш» вақтинча, қолаварса, беозор, деб ҳисоблашган бўлса ажаб эмас. Бироқ Гдлян жамоатчилик онгига жуда катта, ўрнини тўлдириб бўлмайдиган зиён етказди. Биз, ахир, ҳуқуқий давлат йўлида аста-секин, аммо тобора олға қараб бораётгандик, жамиятда эса қонунийлик туйғуси, ҳуқуқий негизлар, бегуноҳлик эҳтимоли (презумцияси)нинг буюк принципи мустаҳкам қарор топаётганди. Бизга сталинчилик давридан қолган оғир касалликни — тергов маҳкамаси, «ҳеч янглишмайдиган» органлар томонидан судга тазйиқ ўтказишни эндигина енгиб ўтилаётган, судга олий ҳуқуқий босқич мавқеи қайтарилаётган эди. Шу маънода жамиятимиз ҳам анча соғайиб қолганди. Кутилмаганда! Ҳа, кутилмаганда қандайдир мудҳиш гирдоб мамлакатимизга ёпирилиб кириб, қуриб қўйган иморатимизни ер билан яксон этгандек бўлди. Терговчилар — энг ёмонлари — яна баланд овоз билан: «Биз адашмаймиз!» — деб жар сола бошладилар, судга очиқдан-очиқ ҳужум қилишга ўтишди (агар судья оқлаб юборса, демак, пора олган, деган туҳматга қолади). Унга митингбоз омма ёпирилиб, ўзи суд қилишга даъват этиб тургани учун ҳум айниқса хавфлидир.

Бегуноҳлик эҳтимоли борлиги? Бу тушунчадан асар ҳам қолмади. Инсоннинг пок номи-чи? — ҳеч кимни қизиқтирмай қўйди. Ҳар нарсага қодирлик авжига чиқди. Энг паст, энг қабиҳ айблашлар — яна далил-исботларсиз — тўхтов билмай уча бошлади. Аччиқ оғиздан ифлос чўл бақалари отилиб чиқаверди. Буларнинг ҳаммаси аниқ мақсадга йўналтирилган, ўша гуруҳ манфаатларига бўйсундирилган эди. Сиёсий пасткашлик мисли кўрилмаган шармандаликка айланди. Бирон-бир киши бошқачароқ фикр билдириб қолгудек бўлса, «Қанчага сотилдинг?» деган савол билан қийин-қистовга олинди. Чек-чегарасини билмаган дарғазаблик, қайнаб-тошиб турган ижтимоий қасоскорлик, психопатия билан чатишиб кетган шубҳали қараш — жамиятнинг маънавияти даражаси жуда тезлик билан пасая борди.

Зиёлилар ана шундай ижтимоий телбалик йўлига ғов бўлишлари лозим, тўғрироғи, шарт эди. Хўш, улар нима қилишди? Баъзилари сукут сақлашди, бошқалари эса ана шундай телбаликдан ўзлари учун бир дақиқали сиёсий фойда чиқариб қолиш пайидан бўлишди. «Сўл» цензура «ўнг»идан яхши эмас экан (Гдлян ҳақидаги ҳақиқатни ошкор қилиб бўлмайди).

«Тактика» — бу сўз ҳал қилувчи аҳамият касб этди. Баҳслашмаймиз: тактика керак, у бир йўлни кўрсатиб бериши, бошқасини ман этиши, битта уюшмани талаб қилиши ва иккинчисига тўсиқ қўйиши мумкин. Аммо у яқинлаша олмайдиган бўсаға ҳам бор. Жабр-ситам ҳукм сурадиган ва қон тўкиладиган маконга ўтиладиган чегара бу.

Мен тарихчи сифатида мамлакатим ўтмишига назар ташларканман, рус зиёлилари иблис билан тил бириктирган, ГПУми, НКВДми, ёки гестапонинг бошқа бирон-бир турими — зўравонлик маҳкамаси билан иттифоққа кирган даврни эслай олмаяпман. Виждон ҳамиша уларга йўл кўрсатиб турган. Зиёли аҳли ҳалок бўлган (яна қандай тарзда), чекинган қўрқувдан сукут сақлаган, аммо қон ва қабоҳатга булғанган қўлни шоша-пиша қисмаган.

Бемаврид чиқиш бу деб менга таъна қилманг. Айнан ҳозир виждон муаммоси ўртага қўйиладиган пайт. Бу эса зиёли аҳлининг муаммоси бўлиб, тушуниш ва маърифат тарқатиш унинг ҳаётий иши, кундалик фаолиятида умуминсоний маънавиятни қарор топтириш, бизнинг оғир кунларимизда эса халқ кўкрагидан босаётган ва азоб бераётган қаттиқ қутурган ёвузликни, қаҳр-ғазабни ҳар томонлама босмоқлик эса муқаддас бурчи ҳисобланади. Зиёлилар ҳукуматга ёрдам бериш учун ҳам, унга нисбатан оппозицияда турганларга ҳам бирдай, яъни сотилмаганлар.

Менга бўлиб ўтган ишлар ҳақида фикр юритаяпсиз деманг. Гдлян сингари шахс билан тузилган иттифоқ, қонунсизлик одатий ҳолга айланмоқда. Шавқатсизлик кучаймоқда.

Минтақалараро гуруҳнинг ахборотномаси муқовасида — биринчи сонда — қўлида «Гдлян билан Иванов — виждонимиз ва умидимиз!» деган ёзувли плакат кўтариб турган ўсмир тасвирланган. Ана шу «виждон ва умид»ни минтақалараро гуруҳдан Тошкентга, жиноятчилар авахтада «диққинафас шароит» ҳосил қилишган ўша ёш олимга юборишибди. Ўн нусха. Уни ҳамкасблари ўртасида тарқатишни сўрашибди. Бу ҳақда эшитганимдан кейин уятдан ўзимни қўярга жой топа олмай қолдим. Ўзингникилар учун уялиш эса энг аччиқ шармандаликдир.

Тоҳир МИРҲОДИЕВ таржимаси.

Тил ҳақидаги қонун тақдири

ЭЛНИНГ ЎЗИ ҲАЛ ҚИЛСИН

Ўзбек тилига давлат тили мақоми берилган кун жумҳуриятда миллий байрамга айланиб кетди. Лекин унга нисбатан беписандлик аломатлари ҳамон кўзга ташланмоқда. Бунинг исботини кўп жойларда нуқул рус тилида иш юритилаётгани, қарорлар чиқарилаётгани, атамаларнинг эскича турганлигидан кўрса бўлади.

Давлат тили тўғрисидаги қонуннинг 24-моддасида белгиланган: «Ўзбекистон ССРдаги шаҳарлар, қишлоқлар, майдонлар, кўчалар, тарихий обидалар ва бошқа жуғрофий-ҳудудий ўринларнинг номлари ягона миллий шаклда берилади ва жумҳурият давлат тилида ёзилади».

Самарқанд вилоятининг Паст Дарғом ва Большевик районларидаги кўпгина ташкилотлар, муассасалар, айрим мактаблар, болалар боғчалари, қурилиш, савдо, тиббиёт, маданият ўчоқлари пештоқларида рус тилидаги ёзувлар ўзгартирилмаган. Ҳар иккала райондаги жамоа хўжаликларининг 80 фоизи, мактабларнинг 90 фоиздан кўпроғи русча атамалар билан номланган. Маҳаллалардаги айрим кўчаларга қўйилган номларни ўқиб, ҳайратдан ёқа ушлайсиз. Рябов, Каменогорск, Пионер, Гуревич, Гагарин, Калинин, Карл Маркс, Чкалов... Бармоқ билан санарли рус аҳолисига эга бўлган кўчаларнинг бундай номланиши сабабларини излаб тополмайсиз. Тўғри, бир маҳаллар кўчаларга машҳур кишиларнинг номларини бериш одат тусига кирган эди. Лекин уларнинг оёғи тегмаган юртларга номлари берилса-ю, ўз она юртининг муносиб фарзандлари номичи, ўз тарихининг унутилмас саналарини абадийлаштириш эътибордан четда қолса, бу — адолатдан эмас.

Ҳар икки район тараққиётига катта ҳисса қўшган, ўз эли дарди билан яшаб, унга хизмат қилган ажойиб ташкилотчи ва тадбиркор раис, Социалистик Меҳнат Қаҳрамони Жониқул Юсуповнинг номини «Партия XIX конференцияси» колхозига қўйиш осон бўлмади.

Шоира Саида Зуннунова номи Андижон педагогика билим юртига берилди. Тошкент шаҳар Акмал Икромов районидаги 287-ўрта мактаб оддий ўқитувчи Рустамхўжа Бобоев, Собир Раҳимов районидаги 11-ўрта мактаб шоир Юсуф Шомансур номи билан аталди. Бизнинг районимизда ҳам юрт меҳрини қозонган ана шундай кишилар оз эмас.

Қанча-қанча қишлоқ ва маҳаллаларнинг номларини ўчириб ташлаганимиздан уятдамиз. Мана: Зорманни Карл Маркс, Ўтарчини Куйбишев, Дайравотни «Память Ленина», Дашқишлоқни «ВЛКСМ 60 йиллиги» деб ўзгартирдик, буни ўзимизча тараққиётга менгаздик.

Бу гапларни айтиш билан биз кечаги кунимизга тош отмоқчи эмасмиз, фақат номлашда бир хулосага келмоқдан олдин эл билан фикрлашиш шарт эканлигини таъкидламоқчимиз. Районларда жамоа хўжаликларининг номланишини қаранг-а: Карл Маркс, Куйбишев, «Память Ленина», «ВЛКСМ 60 йиллиги», Ленин, «Ленинизм», Ильич. Ёки мактабларнинг номланишига эътибор беринг: Пушкин, Лермонтов, Гоголь, Калинин, Горький, Киров, Маяковский, Фрунзе, Ворошилов...

Энди халққа қўйиб берайлик — бу атамаларни ўзгартириш унинг иши.

Мели БОБОҚУЛОВ,
Ўзбекистон ССР халқ маорифи аълочиси, Самарқанд вилоятининг Паст Дарғом районидаги 1-кечки ишчи-ёшлар мактабининг ўқитувчиси.

ТИББИЙ АТАМАЛАР

Ўзбекистон Вазирлар маҳкамаси ҳузуридаги жумҳурият атамашунослик қўмитасининг декабрь ойидаги мажлисида тиббиётга оид бир ярим мингтадан кўпроқ ўзбекча атама тасдиқланди. Иш юритишда кенг қўлланишга тавсия этилган мазкур атамалар Соғлиқни сақлаш вазирлигида тайёрланаётган «Тиббий атамалар русча-ўзбекча сўзлиги»нинг нишоналаридан биридир. Сўзликни Ўзбекистон Фанлар академиясининг ҳақиқий аъзоси Ё. Тўрақулов, тиббиёт фанлари докторлари С. Баҳромов, О. Нажмиддинов ва журналист М. Муродова тайёрлаётирлар. Қуйида ана шулардан оммабоп бир туркуми эълон қилинмоқда.

Абсцесс — абсцесс, хўппоз
Акушерка — доя, эначи
Амбулатория — амбулатория, дўхтирхона
Анамнез — анамнез, хотирнома
Аорта — шохтомир, аорта
Аптечка — дориқути
Атрофия — атрофия, маълуллик
Бандаж — шикамбанд
Бельё — жомашир, кир
Бинт — бинт, докабоғ
Бокс — ажралгоҳ, бокс
Витамин — дармондори, витамин
Восприимчивость — мойиллик
Глаукома — кўксув, назла, глаукома
Горчица — хантал
Горчичник — хантални
Грязи — шифолой
Желч — ўт, сафро
Здравница — соғлиқгоҳ
Капельница — томдиргич
Квесцы — аччиқтош
Корсет — белдамча
Кушетка — узалгич, садир
Кухня — ўчоқбоши
Лекарь — табиб
Мазь — суртма
Манипуляция — муолажа
Матрац — тўшак, ялангқават
Минеральная вода — маъданли сув
Носилки — замбиллар
Операция — таҳсис, операция
Орган — узв, аъзо
Отросток — ўсимта
Паралич — танғигич, жароҳатбоғ
Пипетка — томизғич
Пневмония — зотилжам
Полдник — пешинлик
Поражение — шикаст, жароҳат
Признак — белги, аломат
Прогноз — башорат
Рак — саратон
Санитарная комната — покланувхона
Сибирская язва — куйдирги
Спецодежда — коржома, ишкийим
Стационар — стационар, муқим шифогоҳ
Сыворотка — зардоб
Тихий час — тинимпайт
Фурункул — чипқон
Шприц — шприц, доринина

СССР халқларининг навбатдаги спартакиадаси 1991 йил спорт мавсумининг асосий воқеаларидан биридир. Бу оммавий мусобақа давомида 30 дан зиёд спорт тури бўйича беллашувлар ўтказилади. Дастлабкиси бугун бошланиб, сўнггиси августда ўтади. Биринчи бўлиб Белоруссия пойтахтида дзюдочилар ғолиблик учун баҳслашадилар.

Халқаро классдаги спорт устаси, самбо бўйича собиқ Европа чемпиони Мэлс Ан устозлик қилаётган жумҳуриятимиз терма жамоаси спартакиадага пухта ҳозирлик кўрди. Машғулотлар асосан пойтахтимиздаги «Меҳнат резервлари» спорт комплексида ўтди.

ОМАД ТИЛАЙМИЗ

БУГУН МИНСКДА СССР ХАЛҚЛАРИ СПАРТАКИАДАСИНИНГ ДЗЮДО БЎЙИЧА МУСОБАҚАЛАРИ БОШЛАНАДИ

— Спартакиадада иштирок этадиган йигитларни саралашда қанча қийналдик,— дейди Мэлс Ан. — Чунки ҳар бир вазнда умидли полвонлар бор эди. Ўрта Осиё ва Қозоғистон соврини учун ўтказилган мусобақа номзодларни танлашимизга катта ёрдам берди. Афсуски, бу турнирда кучли полвонларимиздан бири — наманганлик Бахтиёр Мадраҳимов жароҳат олди. Энди у Минскдаги мусобақада қатнашмайди. Эътироф этиш керак: 78 килограммгача вазнда Бахтиёрга тенг келадиган дзюдочимиз йўқ. Унинг ўрнини катта мусобақаларда ҳали кўп қатнашмаган ангренлик Олег Деркач эгаллайди. Бошқа вазнларда тошкентлик Фарҳод Агаев, Шуҳрат Ғофуров, Артур Бабаян, Армен Багдасаров, сурхондарёлик Рустам Эргашев, чирчиқлик Дмитрий Соловьёв, Андрей Герасимов жумҳуриятимиз шарафини ҳимоя қиладилар. Биз ҳар бир полвонга аниқ режа белгилаганмиз. Насиб бўлса, спартакиададан медаллар олиб қайтамиз. Команда ҳисобида эса кучли олтиликдан ўрин эгаллашга ҳаракат қиламиз...

Минскдаги спартакиада беллашувлари билан бир вақтда мамлакат биринчилиги ҳам ўтказилади. Унда жумҳуриятимизнинг беш нафар вакили — пойтахтлик Жума Ҳавасов, Нотиқ Қосимов, Мирзо Улуғбек Шомирзаев, самарқандлик Максим Васильев ва чирчиқлик Адҳам Жалолов ўз омадларини синаб кўрадилар.

Файзи РИХСИВОЙ ўғли, Хондамир ТОҲИР ўғли.

Обуна бурчаги

МУРУВВАТ КЎРСАТИШДИ

Хива гилам тўқиш корхонаси раҳбариятининг ташаббуси туфайли районда рўзномамиз муштарийларининг сони 320 нафарга кўпайди. Корхона маъмурияти касаба уюшмаси қўмитаси билан келишган ҳолда обуна баҳосининг эллик фоизини касаба уюшмаси ҳисобидан тўлашга қарор қилди. Шовотдаги 17-автокорхона маъмурияти, савдо базаси раҳбарияти ҳам обуначиларга турли енгилликлар яратдилар. Ҳар ўн ишчининг тўққиз нафари «Халқ сўзи» рўзномасига ёзилди.

Таассуфки, Хоразм вилоятининг барча районларида ҳам бундай мурувватни кўролмайсиз. Халқимизда меҳр меҳрдан қувват олур, деган гап бор. Мабодо корхона ва муассасалар ўз меҳнаткашлари ҳақида етарли ғамхўрлик қилганларида, мурувват кўрсатганларида, бугунги кунда «Халқ сўзи» рўзномасига обуна вилоят бўйича 7—8 минг атрофида қолмасмиди...

Абдулла СОБИР,
«Халқ сўзи» мухбири.

Бахтинг бор бўлсин-ей, оқ бўлсин йўлинг... Р. АЛЬБЕКОВ олган сурат.

АЖОЙИБ ДУНЁ

БИР КУНЛИК МИЛЛИОНЕРЛАР

● БОРДОЛИК АКА-УКА ўқитувчилар Роже ва Раймон Пуатьелар бўш пайтларида рулеткада математик ўйин моделини яратдилар.

Бу ўйиннинг натижаларини шахсий компьютер бир неча бор текширгач, Монте-Карлодаги қиморхонага боришган. Биринчи уринишдаёқ улар 167 минг франкни қўлга киритдилар. Орадан уч кун ўтгач эса, миллионер бўлишган.

Ака-уканинг бу муваффақиятли ўйинларини маҳаллий мафиячилар кузатиб боришган. Улар ҳеч кимга сездирмай барча ютуқни қалбаки пулларга алмаштириб қўйишган. Бу билан ҳам қаноатланмай, ака-ука ҳақида полицияга ҳам хабар беришган.

Ака-ука математиклар қалбаки пул тарқатганликлари учун деган айб билан ҳибсга олинганлар.

ТАДҚИҚОТЛАР НАТИЖАСИ

● ФИЛ СУЯГИНИ ўрганиб, нималарни билиб олиш мумкин? «Кўп нарсани билса бўлади», — деб жавоб беришмоқда Кейптаун дорилфунунининг олимлари. Улар ўтказган тадқиқотлар натижасида шу нарса маълум бўлдики, фил суягини кимёвий таҳлил қилиш ёрдамида истеъмол қилган ўсимликлар турларини аниқ белгилаш мумкин экан, суякда тўпланган стронцийни тадқиқ этиш эса жонивор яшаган жойнинг геологик хусусиятларини аниқлаш имконини беради.

Бу усулни ишлаб чиқиш чоғида Африкадаги 20 та турли қўриқхонада яшаган улкан жониворларнинг суяклари таққослаб кўрилди. Олимлар энди фил суягининг келиб чиқишини бехато аниқлашга, ҳатто фил тириклигида қўриқхонанинг қайси жойини кўпроқ ёқтирганини билиб олишга қодир эканликларини таъкидлашмоқда.

Бу усулнинг амалий қиммати шундан иборатки, деб ҳисоблашмоқда мутахассислар, у фил ғаротгарлар қурбони бўлганми ёки йўқми, деган саволга жавоб топишда ҳамда фил суяги билан яширин савдо қилишга қарши курашни самаралироқ ташкил этишда ёрдам беради.

ШАМОЛДА УЧГАН СОЛ

● ЧИЛИНИНГ Пуэрто-Варас шаҳрида яшовчи мактаб ўқувчилари Верхимо Рибас ва Мигель Аррадолар Льянкуиэ кўлида солда ўтириб балиқ овлашарди. Ҳаво булутсиз бўлиб, ов бароридан келаётганди.

Тўсатдан эсган кучли шамол кўлдаги турган солни худди товуқ патидек кўтариб, учириб юборди. Бу қўрқинчли учиш бир неча минут давом этган. Сол ҳавода 18 километр учиб келиб, Осорно вулқони олдига келиб тушган. Бунга ишониш қийин, лекин қўрқиб кетган ёш балиқчилар бу воқеанинг тирик гувоҳидирлар.

ЭШИТМАДИМ ДЕМАНГЛАР!

Энг яхши, ишончли даволаш услуби инсоннинг ўз жисми ва руҳидаги имкониятларни фаол ишга солишдан бошланади.

Агар ўзингизнинг жисмоний, асаб билан боғлиқ хасталикларингиздан форнғ бўлмоқни истасангиз, 5—10 февраль кунлари «Юбилей» марказий спорт саройида психотерапевт-экстрасенс

НЕЪМАТЖОН МАМАТОВ

кўп сонли тошкентликлар илтимосига биноан ўтказадиган руҳий таъсир этиш асосидаги

ДАВОЛАШ СЕАНСЛАРИга ташриф буюринг.

Кучли руҳий ҳамда биоқувватга эга бўлган бу экстрасенс қанча-қанча беморларнинг дардига шифо бахш этиб, эл орасида ишонч қозонган. Даволаш Анатолий Кашпировский, Жуна Давиташвили, Бутейко ва Қасьян услублари асосида ўтказилади.

Сеанслар ҳар куни икки маҳал: соат 14.00 ва 18.00 да бошланади.

Кириш учун чипталар айни шу кунларда спорт саройининг чиптахоналарида соат 10.00 дан соат 20.00 гача (дам олиш кунларисиз) ва шунингдек, шаҳардаги жамоатчи чипта тарқатувчилар орқали сотилмоқда.

Ўзингизни қизиқтирган зарур маълумотлар учун қуйидаги телефонлар орқали мурожаат қилишингиз мумкин: 46-03-12, 46-71-91, 46-71-92.

ХЎЖАОБОДЛИК АФҒОНЧИЛАР ХОТИРАСИГА

Икки ёдгорлик тоши кўкка бўй чўзиб турибди: қора мармар плиталарда ҳалок бўлган ўн беш афғончининг сурати ва таржимаи ҳоли битилган. Хўжаобод районининг марказида очилган мемориал комплекснинг кўриниши ана шундай. Ёдгорликнинг совуқ мармар тошлари устига алвон чинни гуллар ва абадий яшил Тянь-Шань арчалари новдаларидан тайёрланган гулчамбарлар қўйилди.

Хўжаобод районида туғилиб ўсган тўрт юз ўттиз йигит Афғонистон заминидаги жангларда иштирок этди. Улардан ўн беш нафари афғон халқининг озодлиги учун ўз жонини қурбон қилди. Хўжаободликлар уларнинг хотирасини муқаддас билиб ёдда тутмоқдалар. Ҳалок бўлган қаҳрамон афғончилар номи пионерлар дружиналари ва отрядларига, маҳаллалар ва кўчаларга берилган.

Ўтган йили афғончи жангчилар хотирасига ишланган энг яхши ёдгорлик учун конкурс эълон қилинган эди. Жюри маҳаллий меъмор — район деҳқончилик-саноат уюшмаси капитал қурилиш бўлимининг ходими Адҳамжон Ҳожиматовнинг ишини энг яхши деб топди ва унинг лойиҳаси асосида Хўжаобод билан Булоқбоши посёлкаси ўртасида келажакда барпо этиладиган маданият ва истироҳат боғи ҳудудида ёдгорлик мемориал комплекси қуришни тавсия қилди. Район меҳнат жамоалари ва аҳолиси ёдгорлик бунёд этиш учун маблағ ажратди.

Район комсомол комитетининг ҳамда байналмилалчи жангчилар район кенгашининг ташаббуси билан ёшлар бир неча марта шанбалик ва якшанбаликлар уюштирдилар. Тўпланган маблағ шу ёдгорлик мемориал комплексини қуришни ўз зиммасига олган «Хотира» ишлаб чиқариш кооперативи жамоасига топширилди.

Ёдгорликнинг тантанали очилишида иштирок этиш учун бу ерга районнинг минглаб аҳолиси, собиқ афғончилар, уруш ва меҳнат фахрийлари, ҳалок бўлган ўн беш байналмилалчи жангчининг ота-оналари ва қариндош-уруғлари, қишлоқ ёшлари вакиллари ва мактаб ўқувчилари, вилоятдан ва қўшни районлардан келган меҳмонлар тўпланди.

К. НИЗОМОВ.

Анъанага садоқат

ГИЛАМ ТЎҚИЛМОҚДА

Гулистон район маркази — Крестьянскда касаба уюшмаси ноибларининг ташаббуси билан гилам тўқиш цехи очилди. Ижроқўм цех учун алоҳида хона ажратиб берди.

Айни пайтда бу ерга зарур хом ашё шартнома асосида Наманган гилам тўқиш корхонасидан келтирилаяпти. Аҳолининг талаб-истаклари инобатга олиниб, келажакда гилам тўқиш дастгоҳларини хонадонларда ўрнатиш кўзда тутилмоқда.

Шунингдек, бу ерда ўзбек миллий чопонлари тикиш цехи очиш ҳам режалаштирилган. Керакли хом ашё ва тикув машиналари келтирилгач, яна йигирма нафардан зиёд хотин-қиз иш билан таъминланади.

М. ХОЛМАТОВА.

Ўтган йили Тошкентда бир гуруҳ санъаткорлар ташаббуси билан Ўрта Осиё ва Қозоғистон дойрачиларининг «Дойра довруғи» жамияти тузилган эди. Унинг асосчиларидан бири, Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган артист Тальат Сайфиддинов ижодий жамоа томонидан амалга оширилаётган ишлар хусусида мухбиримизга қуйидагиларни сўзлаб берди.

ДОЙРА ДОВРУҒИ

«Така-тум-там», «така-тум-там», «там-там»

Халқимизда «Бирлашган ўзар, бирлашмаган тўзар» деган ажойиб мақол бор. «Дойра довруғи» жамиятини тузишдан кўзланган мақсад ҳам Туркистон элининг дойрачиларини бирлаштириш, ижодий мулоқотларни кенгайтириш, ёш истеъдодларни тарбиялашдир. Таниқли дойрачилар Қаҳрамон Дадаев, Дилмурод Исломов, Элмурод Исломов ташаббуси билан ташкил топган жамиятимизнинг айни пайтда 500 нафар аъзоси бор.

Сўнгги йилларда санъаткорлар, айниқса дойрачиларнинг кўҳна миллий санъатимиз анъаналаридан муайян узилиши ва бегоналашуви кўзга ташланиб қолди. Услуб ва оҳангларда Ғарб мусиқаси излари кўрина бошлади. Бир хиллик ва тақлид кучайди. Бундай қусурларга ўз вақтида барҳам берилмаса, оммавий тус олиш хавфи туғилди. Шу боис жамиятимиз дастлабки қадамлариданоқ асрлар синовидан ўтган, ўлмас ва беназир классик услубларни тиклашга катта иштиёқ билан киришди. Унутилиб бораётган анъанавий дойра усуллари асосида ёшларга таълим берила бошланди. Шу ўринда машҳур дойрачи марҳум Уста Олим Комилов мактаби бизга қўл келди. Устозининг санъаткорлик даҳоси шундай улканки, у кишининг бармоқ излари кўчирилган ганч ҳозир Англия миллий музейида сақланмоқда. Бундан ташқари Ғафур Азимов (марҳум), Ғофир Солиҳов ва Раҳим Исохўжаев дойрачилик мактаблари асосида махсус дастур яратилди.

Тез орада жамиятимиз ташаббуси билан Тошкент, Самарқанд, Андижонда дойрачилар ансамбллари, қарийб барча вилоятларда жамиятимиз бўлимлари ташкил этилади.

Жамиятимиз ўз аъзоларининг ижтимоий ҳимояланишини таъминлайди. Бадаллар жамғармаси ҳар бир жойнинг ўзида қолдирилади ва ёш дойрачиларнинг иқтисодий турмушини яхшилашга, бошқа маданий-маърифий тадбирлар ўтказишга сарфланади. Яқинда Уста Олим Комилов қабрини тартибга келтириб, таъмирладик.

Истеъдодларни топиш ва тарбиялаш мақсадида ҳар уч йилда ёш дойрачилар кўрик-танлови ўтказилади. Март ойида биринчиси бўлади. Таниқли санъаткорлардан иборат нуфузли ҳайъат тузилди. Унга Қаҳрамон Дадаев (раис), Абдуҳошим Исмоилов, Камолиддин Раҳимов, Элмурод Исломов аъзо этиб сайландилар. Хуллас, қадимий ва ўлмас дойра санъати янгиланиш ва равнақ йўлида. Бу йўл қутлуғ бўлишига ишонамиз.

Бутуниттифоқ қишлоқ хўжалиги фанлари академияси, ВАСХНИЛнинг Ўрта Осиё бўлими, «Средазсельхозмеханизация» илмий-ишлаб чиқариш бирлашмаси, Улуғ Ватан уруши қатнашчиси, КПСС аъзоси, Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган фан ва техника арбоби, «Средазсельхозмеханизация» илмий-ишлаб чиқариш бирлашмаси бош директорининг ўринбосари

Григорий Михайлович РУДАКОВнинг

вафот этганлигини чуқур қайғу билан билдириб, марҳумнинг оила аъзоларига, қариндошларига таъзия изҳор қилади.

Бош муҳаррир: Аҳмаджон МУХТОРОВ.

Таҳрир ҳайъати: Анвар ЖЎРАБОЕВ (бош муҳаррир ўринбосари), Абдуқаҳҳор ИБРОҲИМОВ, Абдували ИМОМАЛИЕВ, Йўлдош ИСМОИЛОВ, Турғун НАЗАРОВ (масъул котиб), Ҳабибулла ОЛИМЖОНОВ, Абдукарим РАҲИМБЕРДИЕВ (бош муҳаррир ўринбосари), Азим СУЮН, Тоиба ТЎЛАГАНОВА, Муҳтарама УЛУҒОВА, Сайди УМИРОВ, Норбобо ШАКАРОВ, Муҳаммад Содиқ Муҳаммад ЮСУФ, Ориф ЮНУС.

МАНЗИЛГОҲИМИЗ: 700000, ГСП Тошкент шаҳри, Ленинград кўчаси, 19-уй.

Индекс: 64608. 4740 буюртма.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Қўмитаси нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12